

05

A

446

P U D E N D A

7
31
PONTIFICIORUM
IDOLOLATRIA,

*Quam plurimis modis committunt, defendunt, excusant ac
fatentur, Thesis certis, ita ut prius Idololatria
in genere consideretur, inclusa.*

&

D. O. M. A.

PRÆSIDE

RECTORE MAGNIFICÒ

Viro admodum Reverendo, Clarissimo, Excellentissimo

DN. WILHELMO LYSERO,

SS. Theol. D. & P. P. Celeberrimo, Promotore, Inspe-

ctore ac Præceptore suo nullo non observantiæ genere

καὶ οὐδὲν τῆ ἐξάτῃ proseguendo, publicæ συζητήσεως

exposita,

&

M. JACOBO WELLERO Neukirch. Varisco,

Sereniss. Elect. Saxon. Alumno.

Habebitur d. 31. Martij 1631. in Audit. Majori Witteb.

Prostat WITEBERGÆ apud JOHANNEM
HAKEN, Anno 1631.

INDEX A

PONTIFICIORUM

IBOLATA

Summa de ...
Index ...

INDEX A

DR. WILHELM MOYSE

geb. am 10. April 1870 in ...

OS A 446

ALMA MATER ...

...

...

...

...

...

...

...

בִּיהוּדָה

DE IDOLOLATRIA PONTIFICIA.

I.

NSV περὶ αἰμῆς, veteres Arcopagitæ dixe-
re, Proinde & nos quum omnes quos
fides cæcorum ducissa ducit ad DEUM,
quos spes futurorum sitibunda ani-
mat ad cœlum, ἀμφοτέρωθεν largiantur
ἰδωλέναις Idololatriam omnibus reli-
quis vitiis palmam ambiguan, si peccati palma datur,
præripere, absque præloquio in rei ipsius arcem invo-
labimus, faxit DEUS Ter. Opt, felici decurrant trami-
te cuncta.

2. Quum verò omnis, quæ à ratione suscipitur de
aliqua re institutio, debeat à definitione proficisci, ut
suadæ medulla Tullius ait, & primas sibi in omni tra-
ctatione vocabulorum evolutio, consentiente Arist.
1. M. M. c. 1, vindicet, nos etiam vocabulum ipsum an-
tequam ad rem accedamus, evolvemus.

3. Considerari verò solet vocabuli definitio, quæ
ὀνοματωδης, quæ πραγματωδης. In illa consideranda
venit *Etymologia*, *Synonymia*, *Homonymia*. In hac ipsa
definitio rei. De priori ergò, quum priusquam ad rem
perveniamus pauca de significatione referre è re sit
Scal. exercit. 359. S. 1, & à verbis ad sensum à sensu ad

A 2

ratio.

rationem, à ratione ad veritatem accedendum, prudenter moneat Hilarius lib. 5. de Trinit. primo agemus loco.

4. Dicitur verò Idololatria à nomine Idolum & verbo λατρεύω. Idolum græcè εἰδωλον (Hebraicè פסל תרפים יצר &c.) unde deducatur docet Tertull. lib. de Idol. f. 719. edit. Basil. Anno 1562. εἶδος, inquit græcè sonat formam, ab eo per diminutionem idolum deductum aequè apud nos formulam fecit.

5. Sumitur autem vox Idoli dupliciter vel objectivè vel subjectivè. Objectivè iterum vel ἰδίως vel τροπικῶς. ἰδίως notat illud, quo numen aliquod representatur & potest nominari Idolum externum vel materiale Exod. 32 v. 4. Actor. 7. v. 41. cujus etiam respectu in scriptura dicuntur idola aurea, argentea, lignea, pedes habere & non ambulare &c. Esa. 2. 20. 31. 7. 40. Dan. 3. v. 5. 5, 2. Actor. 17. 29. 1. Reg. 12. 28. Psal. 115. 5.

6. Τροπικῶς vel μετανομικῶς Idoli nomine venit illud, quod figura externa ad colendum, adorandum &c. representatur. Cujus respectu omnium gentium dii dicuntur Idola 1. Chron. 17, 26. אלהים Levit. 26. 1. Jes. 2. 20. (Chald. נעו) res nihili, nullius virtutis vel q. non dii ab אלהים לך vide Buxt. in lex. אלהים Ezech. 22, 3. dii stercorei, quibus homo contaminatur, vel quo nihil abjectius. Notum enim illud Heraclij; νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. צירי תormina gravissima, qualia sentiunt parturientes, quod conscientiam perpetuis æthneis q. flammis, quibus extinguendis ne Oceanus quidem sufficeret, torqueant. און iniquitas, à vanitate & impietate. עצב & אצבוב quod

quod tristitiam pariant: מַפְלֵצָה 1.Reg.15.13. Super quem locum Rab. Levi ita commentatur: מַפְלֵצָה מְכִיָּה לְעוֹבְדֵי רַבּוֹת וְאֲרוֹת פְּלִצוֹת quia adducit, idolum videl. horrorem & calamitates; multas cultoribus suis &c. Et Paulus 1 Cor.8 quod εἰδωλον εἶδεν sive nihil sit.

7. *Subjectivè* dicitur cultus vel opinio de DEO etiam vero falsa scripturæq; contraria. Quod fieri potest aut εἰρηκῶς, quando id quod DEI vel DEO proprium creaturis extra DEUM offertur, aut ἑπικῶς quando DEUS ἐπελοπερῆσθαι ἰσοθρησκείαις; ut Epiphanius cultus *Electios nominat*, ut ut bona intentione excogitatis præter Scripturæ filum ac stylum colitur.

8. Priori modo Idolum sibi erigunt *Avani*, quando apud pecuniam, quæ πέλειται ψυχῇ δηλῶσι βροτῶσιν, ut Poëta ait, animum clavo desiderii fixum habent Eph. 5, 5. *Ethnici, Judei* (qui Ethnicorum Idolomania nimis fuerunt affines, in eamq; sæpius prolapsi) *Omnes alij*, quando creaturis divinum cultum offerunt, illisq; aut sanitatum restitutionem aut bonorum elargitionem vel cœlorum distributionem &c. ascribunt. Aquo Pontificij sanctos Invocando, *Creaturis* vim Supernaturalem extra scripturæ autoritatem tribuendo &c. ne latum quidem unguem distant. Posteriori modo Idolum ipsa Trajani columna superius sibi extruunt i. omnes *Turca, Ethnici, Judei*. Quia n. creatorem cœli & terræ non eo, quo se revelavit modo, honorant, non DEUM sed figmentum adorant; 2. *Heretici*, qui vel Christi Deitatem vel humanitatem vel Spiritus S. ὁμοιοσίαν inficias eunt, & imprimis *Papistæ* quan-

do DEUM operum meritis, Missæ abominatione, Sanctorum religiosa invocatione &c. colunt.

9. Huic sententiæ fulgentissimi Christiani Republicæ Patres Hieron. & Augustinus, subscribunt, *Ille enim* quo nemo in explicanda scriptura felicior in c. 31. Jerem. & 3. Dan. sic ait: *In hunc usq; diem Idolum in domo DEI vel incredentium cordibus & animis erigitur, cum nova aliqua excogitatur opinio. Item opinio falsa est falsitas Idolum.* Hic verò, quo nemo in refutanda hæresi acutior, quæstio, super Josuam sic inquit. *S. Propheta Josua in cordibus illorum cogitationes de DEO, DEUM minimè decentes, videt, quas ab illis auferri exoptat. Nam quisquis DEUM cogitat, qualis non est, alienum utiq; DEUM & falsum in cogitatione portat.*

10. Præter rem verò & rationem Bellarm. qui oculo totus, ut Junonem Romanam conservet, subtilis est l. 2. de Ecclesia Triumph. c. 5. Col. 782. In discrimine inter Idolum & Imaginem, quo habeat suam, ut palliare queat Idololatriam, constituendo, quādo ait: *Imaginem esse rei vera similitudinem. Idolum verò statuas falsorum Deorum, quæ quidem quoad materiam solide sint, inanes tamen quoad formam, seu, ut l. d. Col. 781. inquit: Idolum representare id, quod revera non est.*

11. Licet enim discrimen, inter Idolum & Imaginem sensu Ecclesiastico non damnemus, sed ipsi contra Iconomachos defendamus, tamen non solum ex imagine posse fieri Idolum (ut vel serpens iste æneus exemplo est, & rectè autor, librorum Carolin. lib. 4. p. 18. *Nos imagines in basilicis positas idola non nuncupamus, sed ne idola nuncupentur, adorare & colere eas recusamus*) Sed

ex

ex Idolo fieri imaginem (quum Idololum sit in prædicamento τῶν πρὸς τι quæ se invicem ponunt ac tollunt, fecus ac Mosanus Esbacensis in suis vindiciis p. 296. statuit, quum & Sol Ethnicis fuerit Idololum) quin & prima impositione hæc adeò non differe clarè asserimus.

12. Non solum enim Exod. 20, 4. ubi in hebræo est **לֹא יִסְעוּ** Chald. paraphr. **לֹא יִסְעוּ**, LXX. usurparunt vocem εἰδῶλα, & Paulus gentes εἰδωλολατρίας accusat, quòd τὴν δόξαν τοῦ ἀφ' ἑαυτῶν θεῶν ἐκὸμοιωμάτι ἐκόντες ἑαυτῶν ἀνθρώπων mutaverint: verum etiam vulgata versio (quam nemo quo vis prætextu rejicere audeat, Concil. Trid.) nomen Imaginis Idolo Ezech. 7. 20 c. 26, 17 &c. tribuit.

13. Sic etiam Protomartyr B. Stephanus vitulum in deserto à Judæis erectum εἰδῶλον vocat. Act. 7. 41. Judæos v. non eò dementiæ devenisse, ut aureum vitulum DEUM verum putarent, vel κοινὰ ἔννοιαν quemvis docent, ut vitcera circumstantiarum & ipsam verborum συνάφειαν non attingam. Quod adeò manifestum ut ipse Bellar. lib. 2. de Imag. c. 3 Col. 14 lit. a. ex *Abulensi Cajetano & alijs Papistis nò improbabile sibi videri dicat, Judæos vitulum aureum pro imagine DEI veri habuisse.* Quin posito quosdam Judæos περὶ τὴν ψαῖον hac communi caruisse, num è censu Idololatrarum erit eximendus Aaron, qui vitulum conflavit festivitatemque habendam indixit? Non puto, contrarium enim Scriptura testatur Exod. 32, 25. Aaronem verò non altiora in fide fundamenta jecisse, quàm ut animū induceret,
aurum

aurum esse DEum, quin vitulum tantæ fuisse virtutis, ut quum nondum in rerum natura existeret, populū tamen Israëliticum è malis plus quàm Lemnius & Ogygys liberaret, quis præter Jesuitas vel per febrim somniaret, nedum crederet?

14. Et certè nemo, nisi qui in historiis non modo jejunus sed planè hospes, in eam sententiam descendet, omnia Ethnicorum Idola nihil repræsentasse. Ut enim sicco præteream pede Idolorum originem, quā nobis sapientiæ liber c. 14. aperit: taceam gentes adorantes Solem, Lunam, Astra: velim saltem Jesuita *Arnobij libr. 6. adversus gentes* manu evolvat, Ethnicorumq; ab idololatria vendicantium exceptiones apud animum pensitet, næ, mi Christe, nisi planè obæsararis velit haberi, visurus esset, gentes, *se eo nomine excusatum ire, quod DEos in Idolis, non æra neq; auri argentiq; materias colant: item se propter imperitum vulgus simulacra erigere, ut terreatur ista numinum specie objecta.* Videri etiam poterit Athanas. In oratione contra gentes. Cujus λευκῆ λόγῃ, ut ad illud Græcorum alludam, tanta est vis ac ἐνέργεια ut Cajetanus in p. 3 Thom. quæst. 25 art. 3. Peresius part. 5 de Tradit. Fonseca in notat. margin. ad Cajet. in c. 4 Deut. concedant, plurima Idola Ethnicorum verum repræsentasse Deum.

15. Quin & veteres Romani auctore Varr. apud August. lib. 4. de civit. DEI c. 31. absq; simulacro suos cultum veniebant DEOS. *Perse* latæ stultitiæ damnabant eos, qui simulacra erigerent, teste Herod in Clione, & apud Seras lege cautum erat, ut *Bardehanes Syrus* apud Euseb. Prepar. Evan.

Evangel. lib. 6. c. 8. affirmat; ne dii simulacris venerentur. Quos tamen idolatrarum censu eximere non possumus.

16. Verum enim verò ipse Bellarm. nec sibi nec suis sociennis probatur. *Libr. enim 2. de imag. c. 7.* idolum definit, quod sit imago, que habetur pro DEO seu que representat tanquam DEUM eam rem, que non est DEUS. Item. *c. 11. Col. 802. lit. D.* Christianos ob Christiani Categoros (qui non Ethnicorum, sed venerandas imagines Domini nostri Jesu Christi, Dominaeque S. Mariae, SS. Angelorum & ejus Sanctorum ita colebant, ut DEOS more Græcorum, verba sunt Damasceni f. 587. edit basil. quæ cautè omisit Jesuita) idololatrias accusatos & meritò asserit. Hos verò imagines propter Christum coluisse testis in propria causa est Bellarm. ipse *lib 2. de imag. c. 24.* Eodem l. de *Alexandro severo verum esse ait*, quod imagines Christi & Abrahæ cum cæteris suis Idolis veneratus fuerit. Hunc tamen Idola coluisse, quis inficias iret.

17. Suis etiam sociennis hyemem parat graviolem. Cajetanus enim in *cap. 20. Exodi perspicuum*, ait, esse, quod in tabernaculo DEI fuerint Idola Cherubinorum. *Catech. Romanus. in p. 3. de l. precepto c. 2. quæst. 11.* *Praclare igitur Apostolus eos mutasse incorruptibilis gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum ac serpentum, dixit.* *Hec enim omnia tanquam DEUM venerabantur, quum illi harum rerum imagines ponerent:* *Gregor. de Valent. l. 3. de Idol. c. 2.* *Idolum græcè imaginem sive simulacrum significat.*

18. Nihil etiam causæ Bellarminianæ accedit, quod Paulus Idola *1. Cor. 8. 4.* nomine Nihili insigniat. Siquidem

πολλάχως λέγεται τὸ *Idolum*, τὸ *Esse nihil*, τὸ *Nihil*. De *Idolo* jam dictum. τὸ *esse nihil* verò sumitur vel ὑπαρ-
 χτικῶς vel ἐνεργητικῶς. Illo modo notat *Substantiam*.
 Hoc verò, rei *subsistentis vim & efficaciam*. Sic quod
 Paulus 1 Cor. 7. v. 19. dixit, circumcisionem nihil esse,
 id ipse per τὸ valere nihil explicat Gal. 5, 6. In Christo
 Jesu, inquit, neque circumcisio quicquam valet,
 neque præputium. Deniq; vox *Nihil* sumitur ἀπλῶς
 & negativè vel ἀρνητικῶς & privativè: Sic de homine ar-
 rogantiæ fastu percito dicit Scriptura, quod nihil sit,
 cum se aliquid putet Gal. 6, 3. *Idolum* igitur nihil di-
 citur, quod nec *DEUS* sit, vide *Theol.* 6. Nec etiam a-
 liqua potentia, virtute & efficacia sit præditum. Et
 ita etiam Chrysostr. super hunc locum, πῖον, inquit,
 δὴ γινώσκω ὅτι ἔστι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ, ὅτι ἔστι θεὸς ἐπι-
 κληθὲν. ἔκ ἐστιν ἢ εἰδωλα, ἢ ἐστὶ ζοανα; ἐπιμέν, ἀλλ' ἐκ ἐχει π-
 να ἰσχύον, ἔδὲ θεοίεσιν. Reliqua quæ obijcit, vel ex dictis
 refutari possunt.

19. Altera pars compositionis est λατρεύω servio, co-
 lo, unde λατρεία cultus, servitus, sicut ipse Bellarm.
 reddit. Hujus Synonymum est δαλεία, quod ex δαλέω
 servio, colo. Licet autem non negemus habere
 sese hæc duo, ut strictius & latius, adeoque ἀνερίθειαν
 Synonymorum non ubiq; subire; quum tamen Scri-
 ptura hæc invicem permutet, nos filum hoc Ariadnes
 secuti pro Synonymis habemus.

20. Hebræa enim vox est עָבַד, quam LXX, de quo-
 rum versione hic lis movetur, quando de DEO ser-
 mo est modò voce λατρεύειν 1 Sam. 7. 3. Deut. 6. 13. &c.
 modò voce δαλείειν Jud. 2. 7. 1. Reg. 7. 3. 12, 14. 2. Paral. 30.
 8. &c.

8. &c reddidère. Sic Jud. 10. 6. 16. c. 2. 11. &c. refertur de Judæis quod ἐλάτρευσαν τοῖς βασιμῖ, 2. Reg. 22. 25. dicuntur δαλέυειν τοῖς βασιμῖ 1. Reg 12. 24. δαλέυσατε τῆν καρδίαν ἐν ἰλη καρδίᾳ 1. Reg 12. 24. δαλέυσατε αὐτῶν μόνων 1. Reg. 7. v. 3. Deut. 6. 13. καὶ αὐτῶν μόνων λατρεύσεις. Vasa templi 2. Paral 28. 14 nuncupantur σκευὴ δαλείας οἴκου & θεοῦ 1. Paral. 18. 3 σκευὴ τῆς λατρείας οἴκου &c. Quin & de servitio humano πὲν λατρεύειν usurpari, adparet ex Deut. 28. 48 30. 17. λατρεύσεις τοῖς ἐχθροῖς σου. Levit. 23. 7, interdicitur diē Sabbathi etiam λατρεία. Quod si proinde Bellarmini, distinctio militaret, næ amplam excusandi & elabendi rimam haberent, qui die Sabbathi rebus sacris non vacant, quum à DEO ἔργον λατρευτὸν Num. 28 18. prohibeatur.

21. Ac ne excipias in N. T. rem secus se habere, accipias, quæso, quod utrumque Deo ascribatur pluribus in locis. Quod nō solum πὲν λατρεύειν τοῖς ἄλλοις θεοῖς, sed & δαλέυειν τοῖς μὴ ἔσι τῆ φύσει θεοῖς Gal. 4. 8. τὸ δαλέυειν μαμμονᾶ καὶ δυοῖν καρδίαις Matth. 6. 24. Luc. 16. 13. τὸ τοῖς αἰθερείς καὶ πταχοῖς σοιχείοις δαλέυειν, ἀποτόμως interdicitur. Quin loci enno huic suo Padebor. in colloq. cum Neo Evang. gulam interstringunt (ut κατ' ἀνθρώπων ἀγάμ) dum fortiter sanctorum invocationem Act. 27. 23. probare (licet insulsè, refertur enim ad DEUM) nituntur. Quod si aliquid obtinere volunt, utique λατρείαν angelo offerendam judicabunt, sicque Bellarmino oleum in auriculam instillare non poterunt.

22. Ex quibus sane nisi σὺ κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεύς, ut Homeri verbis utar, conspicies, distinctionem in-

τετραγώνου, ὀρθογώνου, ὑπερθογώνου, quæ utramvis paginam apud Jesuitas facit, scripturæ planè fore contrariam nulliusq; momenti. Præterquam enim quod sic & alia ὀρθογώνου pro angelis esset effingenda, ipsum etiam ædificium invalidis ruinosisque nititur fundamentis, & sic mirum non erit, si magno oneri succumbat, quum per modico fatiscat.

23. Ait enim lib. 1. de beat. SS. c. 12. Col. 723. lit. b. c. d. *tot esse adorationis species, quot sunt species excellentiæ. Jam verò datur excellentia divina, cui respondet λατρεία. Excellentia humana, cui cultus civilis: Excellentia intermedia inter divinam & humanam, qualis est gloria Sanctorum, cui dulia & quia Christi humanitas & Maria singulariter SS. excellent, hinc his ὑπερθογώνου accommodatur.*

24. Verùm sunt, qui omnia se simulant scire, & quid Juno fabulata sit cum Jove, ut Plautus ait, mirum ergò, si & noster Jesuita horum numerum non augeat, tertiusq; Cato haberi velit. Unde enim novit Mariam in idem gloriæ subcellium cum Christo quatenus homo esse evertam. 2. Unde novit Mariam Angelis factam superiorem. Scriptura enim eminentissimo inter creaturas loco recenset Angelos Heb. 13. Unde Epipha. contra Collyridianos: *Si Angolos Deus adorari non vult, quando minus Anne filiam?* 3. Unde novit excellentias adorationis religiosæ esse fundamentum, & non potius scripturam.

25. Sed si usq; ab stirpe authoritas exquiratur ad Scholasticos confugiet? Sic enim ipse col. 725. lit. b. l. d. *Scho-*
la

la Theologorum non sine causa excogitavit illam distinctionem de latria & dulia. Ac nunc demum es bonus, mi Jesuita, cum expressè sis malus. Ais n. Scholasticos hoc discrimen excogitasse. E. 1. fundamentum hujus distinctionis nō scriptura sed ratio, quæ infinitos religionis cancellos metiri non debet. 2. Ut nec vox ὑπερδουλείας: sic nec res in Scriptura occurrat. 3. Tot sunt species, ais Jesuita, adorationis, quot excellentiæ. Subsumo (transfert enim vocabulum Speciei, quod certè Philosophicè non est adhibitum) Atqui omnis Excellentia est vel finita vel infinita, tertia non datur. E. Omnis etiam cultus vel infinitum, qui soli DEO, vel finitum objectum respicit, qui hominibus competit. 4. δουλεία & ὑπερδουλεία sunt cultus mediij vel participativè vel negativè. Non illo modo 1. quia omnis cultus pertinet vel ad primam, vel ad secundam tabulam, intermedius non datur. Ut enim se habent tabulæ præceptorum: sic se habet ipse cultus. Jam verò tabula non datur, quæ communicet cum prima & secunda. E. 2. quia sic si non ἔστι δουλία ἀληθῆς ἐν μέρῳ Idololatricus esset. Neque etiam per negationem, quia omnis nostra actio debet esse conformis legi, aliàs ἀναγρία ἐστὶν ἡ ἀνομία I Joh. 1. 5. Enervat hic medijs cultus argumentum pro Delta-te Christi & Spiritus S. toties in aciem productum. Nazianz. in oratione de Spiritu S. εἰ δὲ προσκυνητὸν, πῶς ἔσεωτὶν, εἰδὲ σεπτὸν πῶς ἔστι θεῶν, κτλ. Athanas. oratione. 2. Contra Arrianos. 6. πᾶν θεῖον ἀδιαίρετον dixere Veteres. Sed cultus Invocationis est divinus E.

26. Et quid multis, quum ipse Bellar. nostræ tandem sententiæ socium ac comitem, invito licet, se præbeat. Confitetur enim distinctionem hanc nec in *Hebræa*, nec in *Græca*, nec in *Latina* Lingua aliquid, soliditatis habere. De *Hebræa* lingua ait: *In Hebræa lingua nullum est, quo propriè designatur cultus solius DEI, sed omnia sunt communia* l. d. col. 724 lit b. § Sextò: De *latina* loco d. *In lingua latina similiter, non habemus ullum vocabulum, quod solum dicatur de cultu Dei.* De *græca* col. 725. lit. a *In lingua græca una vox est propria cultui Dei nempe Θεοσεβεία, que non multum est in usu. Præter istam vocem sunt aliæ quatuor θεοσεβεία pietas, θρησκεία religio λατρεία & δουλεία servitius, sed nullum horum est, quod non interdum attribuaturs creaturis.* Cur ergò tanquam pro aris & focus pro distinctione hac dimicatis, quum ejus origo sit lubrica & *ἡμελίω πίστεως* careat.

27. Quamvis enim id potestatis Ecclesiæ non denegemus, quin ipsi integrum faciamus, vocabula urgente necessitate ad hæreticorum *σκληροκαρδίαν* refutandam excogitare, qua ratione terminum *ὁμοῦσις*, Trinitatis &c. jam dudum ex libertate Christiana recepimus, tamen quum res in Scriptura non habeatur novos & inusitados terminos ad hæresin palliandam introducere, jam dudum interdictum novimus. Si proinde ex scriptura rem probaret, næ faciles in terminis futuri essemus.

28. Neque igitur est, ut pro hac distinctione confirmanda, ad Augustinum se recipiant, qui si non primus distinctionem inter *δουλείαν* & *λατρείαν*. (alio licet quàm Papistico sensu) in Ecclesiam induxit, certè tamen
eam

eam vel maximè expollivit. Siquidem, ut raccam
 auctoritatem humanam in articulis fidei constituen-
 dis dispensi non haberi, tamen cum Augustino ὁμοίᾳ Pa-
 picolæ λαλῶσιν ἀνομῶν δὲ φρονῶσιν, ut veteres de hæreti-
 cis. Distinguit enim I. Augustinus servitutem vel cul-
 tum & honorem in genere in servitutem religionis,
 quam vocat λατρείαν, & servitutem charitatis, quam
 δαλείαν. Sic enim expressè lib. 1. de Trin. c. 6. Maxi-
 mè verò illo loco satis claret, quòd Spiritus S. non sit creatura;
 ubi jubemur non servire creature sed creatori. Non enim
 eo modo, quo jubemur per Charitatem servire invicem, quòd
 est græcè δαλείαν, sed eo modo, quo tantum Deo servitur,
 quòd est græcè λατρεία. Et epist. 49. Creatori uni debetur
 servitus religionis, illa quæ uno nomine latría Græcè ad-
 pellatur. 2. Augustinus δαλείαν illum cultum, qui
 hominibus in hoc miseriarum valle viventibus debe-
 tur, nominat. Sic enim ait: Colimus ergò martyres eo cul-
 tu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur Sancti
 Dei homines. lib. 20. con. Faust. 3. Ulli Sanctis cul-
 tum religiosum offerendum esse ἀποτόμως negat Aug.
 Non sit nobis, inquit, religio cultus hominum mortuorum,
 quia si piè vixerunt, non sic habentur, ut tales quærant ho-
 nores sed illum à nobis coli volunt, quo illuminante, letantur
 meriti sui nos esse consortes. Honorandi ergò propter imita-
 tionem non adorandi propter religionem. Si autem malè vi-
 xerunt, ubicunq; sint, non sunt colendi.

29. Quis igitur non videat, quòd ἄλλο μὲν γλαύξ ἄλλο
 κορώνη ψῆγῆται, seu quòd Augustinus à sententia Pa-
 pistarum vel maximè abhorreat. Siquidem Augu-
 stinus honorem in servitutem religionis & servitu-
 tem

tem charitatis. Jesuitæ verò servitorem religionis in λατρείαν & δούλευσιν dividunt. Non secus ac si aliquis animal in rationale & irrationale, alius v. animal rationis particeps in rationale & irrationale dispescens, contenderet, se è primo distinctionem hanc hausisse. 2. Sanctorum cultum à viventium gradu non specie differre ait. Bellarmino v. religiosus Sanctorum cultus ab hominum viventium specie differt. 3. Sanctos religiosè colendos negat, Papistæ asserunt. Quæ igitur Bellarmini & Augustini consensus? Licet nos potius ex scripturis & ex Patribus græcis de hac distinctione judicandum putemus.

30. Sequitur jam Synonymia, quæ vel Hebræa, quò & Syram reduco, vel Græca, vel Latina. De quibus paucis. Cùm verò Hebræi vel nulla vel certè pauca habeant composita, exceptis propriis, hinc vocabulum quod Idololatriæ ex affe respondeat, vix dabis. Effert verò Spiritus S. Idololatriam sæpissimè idoli nomine. Vide Dent 32. 21. 1. Reg. 16. 13. Prov. 30. 8. Jerem. 14. 14. Jea. 16. 18. &c. Ezech. 14. 4. περιφραστικῶς effertur & dicitur מַכְשֵׁל עֵץ. Syri nominant שׁעוּתָא ex נעוּשׁ fefellit, oblitus fuit פּוֹלְחֵי אִדּוֹלִים cultus idolorum Gal. 5. 20. דּוֹלֵת פּוֹלְחֵי אִדּוֹלִים Colosf. 3. 6. פּוֹלְחֵי אִדּוֹלִים cultus demoniorum, 1. Pet 4. 3.

31. Frequentissimè verò in sacra Scriptura Idololatria nominatur זָנוּת, זָנוּת, זָנוּת. Vide ex multis pauca Exod. 34. 15. 16. Deut. 31. Jud. 2. 17. & 8. 27. 2 Reg. 9. 12. 1. Chron. 5. 25. Es. I. 21. 23. 16. 17. 57. 3. Ezech. 16. 15. &c. Quas voces LXX nomine πορνείας verbumq; ὡς πλείονος majoris emphaseos ergò voce ἐκπορνέουσιν donarunt.

runt. Latinis usitatissimum est FORNICATIONIS vocabulum, quod à fornice, opere concamerato & obscuro (est n. ex Furno) ubi prostitute pudicitie mulieres exponuntur, derivatur. Hinc Juven. Sat. 3 *lenonum pueri quocumq; in fornice nati.* Horat. l. i. Sat. 2. *in olenti fornice stantem*, dixit prostibulam in ganeo. Alij dictum putant, q. phos vel formæ, id est, animæ necatio, rei effectum non vocabuli etymon exponentes. Fornicari verò voce passiva apud Plin. lib. 16. 42. *incurvari significat*: Palma è contrario fornicatur, id est, incurvatur. Ex quibus facile augurari poteris *σεμνολογία* hanc phrasin non esse desertam. Vide de voce Fornicandi doctè Perottum differentem. Comparationis autem membra, quæ plurima dari possint, vide apud B. Meisnerum, Præceptorem olim meum honorandum, nunc verò *in αγίοις* sup. Ose.

32. Sequitur græca *είδωλομανία*, & *είδωλοδουλεία*. Idolomania, dicitur & *είδωλομανία*, est insanus Idolorum cultus ex *μαίνομαι* insanio, Eusthat. ex *μάω*, id est, *λίαν θυμῶ* deducitur, quod ex bacchante, ut Plautissem, insanum reddat. Idolodulia ex *δουλεύω* servio, quæ vox an antiquam sibi vindicet originem, nescio, apud eos enim autores, *ὄφρ' εἶπω ἅ με θυμὸς ἐνὶ σήθεοισι κελεύει* quos quidem me legisse memini, salvo tamen doctiorum iudicio, quibus etiam libenter cedemus, si contraria protulerint, hoc vocabulum non legi. Esse verò *ισοδυναμῆντα* probo 1. quia partes ex quibus componuntur sunt æquipollentes. Nunc enim *λατρεύειν* nunc *δουλεύειν* *είδωλοις* interdicitur. 2. Quia definitione conveniunt. Sic enim Tertull. lib. de Idol. l. superius laudato; *Inde Idololatria omnis circa Idolum famulatus*

E

mulatus

mulatus & servitus. Quæ verò definitione λόγῳ τῆς ἰ-
δέας, ut Aristoteles loquitur, conveniunt, ea inter se
 conveniunt.

33. Bellarminus a. l. d. Col. 725, lit. C. excipit omnes
 veteres cultum *falsorum DEorum* dixisse *Idololatriam* non
Idoloduliam, quia viderint cultum Deo proprium vocari λα-
τρείαν non verò δολείαν. Verùm fundamentum esse fal-
 sum superius vidimus. 2. ab historica veritate non ar-
 gumentamur negativè 3. Unde Bellarm. probabit nul-
 lum unquam Patrem hac voce in determinando cultu
 Idololatrigo esse usum? Num omnium libros evolvit?
 num novit ea, quæ Veteres dixere, licet literis non sint
 mandata? Mirum nisi Patribus in pera fuerit, ut Plau-
 tiffem. 4. Unde nobis comprobabit Bellarm. hanc
 vocem non fuisse in illis Patrum ἀπογράφαις, quæ pe-
 riere. 5. Et quid, si Interpretes non ad omnes commo-
 ditatis articulos animo excubere, & *latinè servitus I-*
dolorum, quid aliud quàm εἰδωλοδολεία? &c.

34. Accedo nunc ad Latinam, ubi, quum Fornicati-
 onem superius viderimus, nunc tantum Superstitio-
 nem adduco. De superstitione pluribus agunt Scho-
 lastici, imprimis Thomas 2, 2. pt. 92, art. 2. Et quoad
 Etymon juxta Isidorum (vide advers. Turn. lib. 10 c. 26)
est superstantium rerum i. e. Cœlestium & divinarum, quæ su-
pra nos stant, inanis & superfluus timor. Sic enim illud
 Lucret. lib. 1. *horribili super aspectu mortalibus instans,*
 explicant. Vid. Serv. lib. 8. Lactant verò lib. 4. in-
 stit. div. sic ait. *Superstitiosi vocantur, non qui filios suos*
superstitēs optant (omnes enim optamus) sed aut ij, qui su-
 per-

perstitem memoriam defunctorum colunt, aut qui parentibus suis superstites celebrant imagines eorum domi, tanquam DEos penates &c.

35. Duplex verò genus superstitionis constituitur. Unum si quis etiam in Novo. T. ob nimium timorem carne suilla sibi interdiceret, sanguine uti nollet, mundationibus leviticis uteretur &c. Alterum, quo verus cultus DEO denegatur, vel divinus creaturæ vel DEO & creaturæ simul tribuitur, vel certè quando ex quadam *εὐλαβείᾳ* DEus aliter ac sese in verbo revelavit, honoratur. Unde Superstitionem egregiè definit Jodocus Lorichius D. & P. Theol. in germanico scripto de Superstitione (excusus est Colonia anno 601) Aberglaub ist ein Laster oder Sünde wenn entweder Gott auff vnordentliche Weise vermeintlich geehret/oder sein Ehr und Würckung einen andern Ding zugemessen wird. Cum qua posteriori specie imprimis Idodolatria consentit.

36. Nunc, bono cum DEO, ad Homonymiam accingimur. Sumitur verò vox Idololatriæ *vel latè*, qua ratione omne, quod hominem à DEO separat, idololatria dicitur, *vel propriè* qua ratione non solum ab aliis peccatis & vitiis discernitur, sed & κατ' ἐξοχήν primi præcepti vitium dicitur. Hinc Cyprianus ad Fortun. de exhort. martyrum c. 2. scribens, Idololatriæ opponit illud primi præcepti officium, quod Solus DEus colendus sit. Et iterum *vel est crassior & apertior vel subtilior & magis obscura.*

37. Apertior & crassior cōmittitur, quā religiosè & cultu divino colitur id, quod nō est Deus. Quā Ethnicorū

Idolomaniam & Judæorum κακοζηλίαν Pontificij nobi-
scum damnant, licet ab eadem ne latum quidem un-
guem desint, ut postea demonstrabitur.

38. Est verò hæc vel *Externa* vel *Interna*. *Externa*
committitur, quum signis externis rem vel *ἄψυχον* vel
ἄμψυχον ὅμως μὴ εἶσιν θεὸν religiosè colimus. Ab hac
Idololatriæ specie sese immunem prædicabat Job. Jo-
bi. 31. 26. Si vidi Solem &c: & deceptum fuit in oc-
culto cor meum, & osculata est manus mea os meum,
ut juxta fontes reddit Drusius in observ. Fuit enim
Veteribus in more positum, ut fanum aliquod præte-
reuntes reverentiæ ergò manum ori admovebant, at-
que ad osculum referrent. Minutius Felix in Octav.
Cacilius simulacro Serapidis denotato, ut vulgus superstitiosus
solet, manum ori admovens osculum labijs pressit. Et Apu-
lcius apol. prima: *Si fanum aliquod prætereat, nefas habet*
adorandi gratia manum labris admoveere. Unde Mardo-
chæo extremum vitæ fortunæq; discrimen subire ma-
luit, quàm coram Haman genu succiduo procidere,
ne homini gloriam DEI offerret, neve quem præter
DEum suum adoraret, ut ipse in preceatione sua testa-
tur.

39. Falsum verò est illud Jesuitarum & imprimis
Gregor. de Valent. disp. 6 q. 2. de Idololatria punct. 1.
asserentis, quod Idololatria tunc demum committatur,
quando creature divinus honor tanquam DEO offertur.
Quod puncto 3. explicat, quod is tanquam DEum colat
creaturam, qui ei cultu quodam quantum in se est velit opini-
onem conciliare talem, qualis revera in Solam DEI majesta-
tem competit. Unde puncto 6. colligit, *Romanos non*
fore

fore idololatrias cum tale quid non audeant. Hinc Pistorius in hodog. p. 292. primam falsitatem testatur esse, quod ex imaginibus Romani faciant Idola, quum nullam eis divinitatem attribuant.

40. Verum si dum demum Idololatria committitur, quando divinitas creaturae, quod annon faciant inferius dicendi campus restat, affingitur, nae exsultandi ansam habent Ethnici, qui Idola tanquam DEum venerati non sunt Vid. Arnob lib. 6. contra gentes. Nae grandi peccato sese commaculavit Mardochæus, cum citra divinitatis opinionem Hamanem potuerit adorare. Nae Judæi & omnes omnino idololatriæ amplum excusandi campum invenient, quod idolis divinitatis opinionem in se non conciliarint. Speciem ergo crassissimæ Idololatriæ describit, non integram Idololatrias latitudinem exhaurit. Et mirum quod Clodius Clodiæ vir, id est, frater, erravit enim in eo semper Cicero, ut ipse testatur, hoc effugium nesciverit, eamque, quum ob adulterium esset accusata, non eo colore excusarit: Quod Metello ut marito, sibi ut fratri corporis usuram fecerit, sicque adulteram non fore. Explosus esset, sat scio, Vid. Cic, pro M. Cœlio, §

41. Verum nec latuisse hæc veteres idololatrias vel ille Epiphanius locus (videatur Scaligeri Elench. Trihæz. Serarij c. 27. p. 116.) docere nos porest. Sic enim ὑπερταῖς δὲ διδάσκει Θήσας μὴ εἶναι ἀμαρτίαν, ἂ καὶ πῶλύχοι, εἴδωλα προσκυνῆσαι καὶ ἐνσαίντ. διωγμῶ, εἰ μόνον ἐν τῇ συνειδήσει μὴ προσκυνήσῃ. Καὶ ὑπὲρ δὴ ἀνὸμολογήσῃ ἐν σίματι, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ μὴ. Μάρτυρα δὲ πᾶσα περισφύρα

Φέρων ἔκ ἀρχύνεται ὁ ἀπατεῶν, λέγων, Φινεές τινα ἱερέα τῶν ἀπὸ
γένους Λευί τε καὶ Αἰαρων καὶ τὰ ἀρχαία Φινεές ἐν τῇ Βαβηλῶνι Ἰπὶ
τῆς Βαβηλωνίας προσκυνήσαντα τὴν Ἀρτεμὶν ἐν Σέσις διαπε-
φευγέναι ὄλεθρον θανάτου Ἰπὶ Δαρείῳ τῷ βασιλέῳ.

42. Et hoc in loco commodè adponi posse judico, ce-
remonias, quibus Veteres idola sua colebant, quum
cum Papistarum consentiant. Adducemus verò tan-
tùm quasdam, quæ in codice scripturæ observari pos-
sunt. Primò enim Idola consecrabant Dan. 3. 23. II.
amiculis, gemmis, coronis exornabant Baruch, 6, 5, 9.
50. Illi cereis & cantionibus venerabantur Baruch. 6,
18. 30. 42. Ose 13. 2. IV. oscula eis figebant & sacrifi-
cia offerebant Psal. 106. 38. 2, Reg. 22, 17. Jer. 44. 8. Os.
11. 2. V. templa & altaria erigebant Amos. 2. 8. Ezech.
13. 39. Jer. 11. 13. VI. Juramenta & vota eis nuncupa-
bant Sap. 14, 29. Bar. 6. 34. Amos. 8. 14. VII. de loco
in locum transportabant Jer. 10. 5. Bar. 6. 4. Es. 46. 67.
VIII. procumbendo supplicabant Es. 44. 15 17. 19. Dan.
3. 5. 7. 15. Flamines & sacrificulos constituebant Dan.
14, 9, Jud. 17, 10. 11. 1. Reg. 12, 31. 1. Reg. 8, 18. Zephan. 1, 4.
43. *Interna* fit quando aliqua divinitatis opinio cre-
aturis conciliatur, quod fit *DEos nominando* 1. Reg. 12. 33.
pro patribus agnoscendo Jer. 2. 27, *isdem extra Dei verbum*
benedictionem vel temporalem vel spiritualem ascribendo
Gen. 30. 12. 1. Reg. 5. 7. Jer. 44. 17. 25. Ex quibus locis ita
ὁφθαλμοφα. εῖως patebit. Quod ille qui divina dona cre-
aturis ascribit, ex ijs faciat Deos.
44. *Subtilior* verò & non adeò crassa idololatria est,
quando quidem verus DEus colitur, sed tamen non
eo modo, quo soli desiderat & præcepit. Esse verò ejus
modi

modi cultum Idololâtricum multis probari potest. Nos *συντόμως* agemus, & cum hoc ipsum lucem disputationi afferat, paucis tanquam in vestibulo & ipsius homonymias evolutione id prælibabimus. Primum verò arietem, quem huic ædificio præpono, desumo ab *ἰδωλοθρησκείας natura*, quando primam decalogi tabulam respicit. Hæc enim idololatriæ species constituitur Num. 15. 39. Quem locum Paraphr. Chald. ita reddidit: Et non fornicemini post cogitationem vestram & post visionem oculorum vestrorum דארתון טען בתריותן quod vobis Idololum (hoc enim sensu טען hinc inde usurpant) post illa, Deut. 12, 30. Item 1. Sam. 15. 22. quem locum cum emphaticos protulerit Par. Chald. non possum, quin ex ea adducam. Sic verò ait: וכחיבי עם דטען בתר טעותא כן חובה כל אנש דמוסיף Et sicut culpa populi qui post errores (s. Idola) errat sic culpa omnis, qui addit super loquelas Prophetarum. Ex quo *ἀδυσλύτως*. Quicquid est species Idololatriæ, illud ipsum est Idololatria. Requirit n. hoc generis & speciei proprietates, de qua in Logicis, Jam v. cultus electitii contra primam tabulam sunt species Idololatriæ, E.

45. Secundum argumentum desumo ab *omnimoda ἰδωλοθρησκείας interdictione*. Deut. 12, 8, Es. 1, 12. c. 18, 20. Es. 29. 13. Mat. 15, 9. Ex quibus: Quicquid à Deo simpliciter tanquã abominabile, impiũ rejicitur, illo quando DEUS colitur idololatria committitur. Rationem conseq. firmam puto. Non n. tunc Deus sed figmentũ mentis colitur. At *ἐντάλαται* humana tanquã impia, abominabilia à DEO rejiciuntur. E. Min. est in textu Esa. n. 1, v. 12. nominantur ejusmodi sacrificia און שוין תועבה, quæ
de

de idolis usurpantur, ut notum. Matth. 15. dicitur
 μίτην Syr. שריקתא (quodâ שריקותא vanitas, im-
 pietas Actor. 4, 25. Rom. 1, 28. c. 8, 20. Ephes. 4, 17:
 quod iterum אַרְבָּא evacuavit (Arab. furari) deducitur)
 & idem est quod ἀδικως, ἀσεβως impiè, injustè Prov. 1, 11.
 46. Tertium argumentum *desumo à sana ratione*. Qui-
 cunque enim contra primum præceptum delin-
 quit, is Idololatriam admittit. Ratio consequentiæ,
 quia Idololatria Primi præcepti in specie vitium dici-
 tur. Sed qui suam opinionem scripturæ præfert, is
 peccat contra primum præceptum. E. Minorem pro-
 bo, quia DEUM πάντων σοφώτατον non statuit. Aut e-
 nim cultum illum DEUS verbo manifestare potuit
 aut nō potuit. Si hoc, impotentia arguitur, quod ἀθίον.
 Si illud aut voluit aut noluit. Si noluit, invidia & ma-
 levolentia accusatur, quod βλάβος φημεον. Si voluit, u-
 tiq; etiam fecit. Quod tamen demonstrari non potest,
 uti in subsumptione inferius patefcet.

47. Quartum *desumo ab exemplorum inductione*. Quæ
 iterum in duas distribuo classes 1. eorum, qui cultum
 à Deo nullibi institutum, introduxere. 2. illorum qui
 cultum DEO in se gratum & mandatum exhibentes
 ob circumstantias tamen & adiacentia quædam Idolo-
 latrias notam sibi inusserunt.

48. Ad primam classem revoco Ἰδολλολατρείαν quæ in
 deserto Exod. 32. quæ in Bethel. 1, Reg. 12. γλυπωταλα-
 τρείαν Michæ, Iudic. 17. & 18. Idololatriæ omnes sanio-
 res hætenus eos accusarunt. Verum autem Deum
 sub his speciebus eos cultum venisse, facile probari po-
 test. Micha enim ut ὑπερον πρότερον agam, non solum
 primò

primò matri ejusmodi quid tentanti assurgere noluit
 verùm etiam tum demum se Tryphonis spelunca exi-
 visse putat, quando sacerdotem Jehovah nactus. Ita
 enim ipse v. ult. c.17. nunc novi, quod mihi Jehovah
 (quod nomen in sacra scriptura soli DEO vero tribui-
 tur) sit benefactor, quum sacerdotem Domini habe-
 am. De *Μοχολατρεία* in deserto superius etiam dictum
 fuit, & res adeò certa, (quum creditu sit absurdum,
 viros tantæ pietatis & sanctimonix in illam abiisse
 sententiam, ac si Idolum illud, quod modo ex inauri-
 bus suis conflavit, eos ex Ægypto deduxisset (Ἄϊξ ἔπι
 τέτοκεν, ἐρφθ δ' ἐπὶ δώματα πάρι. Capra nondum
 peperit, hædus autem ludit in tectis.) ut ipsi Bellar-
 mino hoc non incredibile, cum multis aliis papisse-
 quis videatur. De *Μοχολατρεία* in Bethel & Dan res
 etiam expeditu erit facilis. Quis enim crederet Je-
 roboam adeò Judæorum oculos perstrinxisse & de-
 mentasse, ut licet optumè in fide informati, statim ta-
 men ab ea non solum resilirent, verùm etiam vitulos
 esse DEOS crederent? 2. Contrarium Josephus, cui
 hac in parte fides denegari non potest, l. 8. Antiq. Jud.
 c. 3. testatur, ubi orationem Jeroboam, qua populo
 novum DEI ubiq; præsentis cultum à se erectum ple-
 nis, succis laudavit, adducit Videl. d. 3. Jehu cum Ba-
 aliticos ventres internecioni daret, ut hæc ex aliis ad-
 ducamus, pronunciari jubebat, ne quis sacerdos Do-
 mini (quos Jeroboam constituerat) eis se immisce-
 ret 4. Zelo Domini æstuans effecit, quod Dominus
 mandavit, licet ob politicas rationes Jeroboami Ido-
 lolatriæ, non omnimodè repudium miserit. Quod
 D certe

certè non fecisset si vitulos pro Diis habuissent. Et quæ quæso est causa, quod Ahab plus quàm Jeroboam peccarit, 1. Reg. 16, 31. nisi quod hic & Ethnicos Deos simul introduxit. Hinc in Psalmis dicuntur gloriam suam i. e. Deum in similitudinem bovis, (non bovis in DEO) transmutasse, quod contra Jesuitas noto.

49. Huc etiam referenda *παιδοφονία* Mich. 6, 8. Quum n. Judæi qua ratione DEUM placare possent, an sacrificiis, an primogeniti oblatione, quærent, Propheeta non solum ipsis jam dudum dictum quod facere debeant, repetit, sed & artificiosè integram legis summam complectitur. Hos v. suos filios non DEO, ad quem intentio referebatur Judæorum, qui Deum Baalim vocabant, sed dæmoniis obtulisse ex Ps 106, 36. apparet. Oritur proinde ex hoc hæc regula: *Quæ Judæi citra mandatum Deo offerebant, judicio DEI Diabolo obtulerunt*, qua ratione plurimorum dictorum, quæ contrà, quod Diabolo, idolis, dæmoniis &c. non DEO obtulisse dicantur, objici à Jesuitis solent, solutio patet.

50. Venio nunc ad alteram classem exemplorum. Et quidem sacrificia à DEO esse mandata, nemo negat: tamen Judæi Idololatriæ insimulabantur, quando vel loco non mandato, vel etiam meriti opinionè ea incendebant. Offerebant enim ut τὸν τὴν γεωφὴν ἐρευνῶντες latere non potest Patriarchæ variis in locis, Abraham juxta Bethel Gen. 12, 18, in Moria Gen. 22, 2. Isaac in Bersaba Gen. 26, 25, Jacob in Sichem Gen. 33, 20, Bethel Gen. 35, 1-3. 7. Israelitæ in deserto hinc inde

Ex. 17.

Ex. 17, 15. 18, 2. 24, 5. Levit. 9, & 10. Verùm postquam DEUS locum suæ requiei designasset, non solum internecioni erat dandus, qui non in foribus tabernaculi sua munera offerret Num. 15, 39: Sed & secus facientes Idololatriæ criminis convincuntur à Propheta Jer. 2, 20. 3, 6. Assæ quoque & Josaphato Regib. pientissimis non levi brachio vitio datur, quod licet idola confregerint, integrum tamen populo reliquerint ut in collib. adhuc sacrificaret 1. Reg. 15, 14. 1. Reg. 22, 44. Judæos v. non dæmoniis in montibus cultum detulisse, non solum regum horum pietas, verùm & scriptura 2. Paral. 33, 16, 17. ipsiq; Judæi se Baalim non adhærere sed Deum juventutis suæ magistrum agnoscentes Jer. 2, 23. c. 3, 4. liquidò confirmant. Sic cum Saul, quum nō esset è tribu Levi, sacrificaret, eo nomine rejicitur, quod in persona delinquens, non ἀκρεβῶς καὶ πρὸς τὰ ἰσχυρὰ mandata DEI observavit 1. Sam. 13, 12, 13, 14. Nolle enim obædire idololatria est 1. Sam. 15, 25.

51. Et ut ἀχαλινῶν σιμάτων ἀφροσύνην seu futilitatem Jesuitarum, qui nullo rerum pondere innixi, verbis humidis & lapsantibus defluunt, eò fortius constringam, ne rimam elabendi, dicentes, *hoc vel illud in mandatis quidem datum non esse, nec tamen etiã expressè interdictum fore*, sicut in hoc clumbi asylo tanquam in sacra anchora omnibus Jesuitis, quum scripturis urgentur, spes fixa sedet, inveniant, non solum ipsis antiquitate confirmatum Canonem: *Quod scriptura in rebus fidei tacet, tacendo negat*, oppono, sed ex Marc 7, 5. 6. 7. illis ita infurgo. Erat in lege divina præceptum, ut, qui im-

D 2

mun-

mundus erat, se & vestes lavaret. Pharisei verò, quin & ipsi Hasidæi sequentes תורה בעל הפה legem ore-
 tenus traditam & νόμον ἀγραφοῦν, quam legem ex mon-
 te Sina simul per כבלת חכמים se accepisse gloriaban-
 tur, addebant (ut videlicet puritati nunquam non stu-
 derent) ne quis cibum χερσὶν ἀνίστατο, caperet, secusque
 facientes vocabant κοινὰς. Vid. historiam apud R.
 Manach. in Mosem 198, 4. Neque expressè hoc in
 specie erat interdictum, nec etiam bonis moribus ad eò
 inimicum, attamen quia ex necessitate & sub cultus
 ratione postea urgebatur, per id legem DE lener-
 vasse, frustra DE O servisse à Christo dicto l. convin-
 cuntur. Ex quibus nos ita: *Si res per se non illicita & ἀ-
 διάφορα nec bonis moribus contraria, si sub ratione cultus &
 necessitatis urgetur, à DE O ut impia, blasphema (quia legem
 DE l. evacuat) damnatur, sequitur DEUM nullo modo man-
 datis hominum coli velle. Sed verum prius. Et etiam
 posterius. Ex quo etiam adparet, nec, tibi vitio esse
 æstimandum illud Bel. lib. 2. de Rel. SS, c. 4. Col. 778.
 lit. C. excipientis, dici voluntarium cultum non ab homine
 excogitatum sed cultum superstitiosum. Quem cultum
 ipse lib. 3. c. 8. Col. 891 ita explicat: dico, ait, cultum vo-
 luntarium dici eum, qui sine ratione suscipitur, ut si quis vo-
 vet se non iturum ad mensam nisi laverit bis. Verùm ut tace-
 am nec talibus superstitionibus carere papatum, attamē scri-
 pturæ argumenta sunt generalia & indefinita & Paul.
 ἰθεὺς ἠσχεῖαν λόγον ἔχουσαν τῆς σοφίας Col. 2, 23 & πρὸ νο-
 λογίαν v. 3. damnat ac rejicit, ut omnis sapientiæ huma-
 næ rima obstruatur. Vide etiam orationem Jeroboa-
 mi apud Josephum l. superius dicto, & videbis eum
 causas.*

causas non levis argumenti reformati cultus adducere.

52. Meriti opinionem quando sacrificiis affingebant, cedebant etiam ipsis in Idololatriam. Quod certè ad cò constar, ut eum talpa & leberide cœciorem esse oporteat, qui hoc non videat. Sic enim Es. 60. 1. & 3. *Quæ est ista domus* (clamabant enim voce plusquam stentorea, heïc templum Domini, heïc templum Domini Jerem. 7. 3. ut Papistæ, heïc Ecclesia) *quam edificabitis mihi. Qui immolat bovem, q. qui interficit virum. Qui maculat pecus q. qui excerebrat canem. Qui offert oblationem, q. qui sanguinem suillum offerat. Qui recordatur thuris, q. qui benedicat Idolo* (Hebr. *שׁוֹחֵי עֵזְרָא* per Idolum vulgatus reddit) *Hæc omnia elegerunt in vis suis.* Hinc ita: Quicumque offert, virum interfectum 2. canem obruncatum 3. sanguinem suillum 4. Idolo benedicat, is idololatriam expressam committit. Sed qui rei à DEO mandatæ vim ex opere operato ascribit, hæc omnia præstat. E. Plura dare possem, nisi ulterius pergendum & ad subsumtionem veniendum. vide etiam Es. 1, 11. Jer. 6, 20. &c.

53. Ex quibus ita positis & probatis vera Idololatriæ definitio emergit talis: *Idololatria est superstitio, qua illud quod DEO proprium creaturis extra DEUM offertur, vel DEUS alio modo ac sese in verbo revelavit ex intentione humana colitur.* Genus est superstitio, de qua th. 32. Differentia sumitur ab *Objecto*, quod 1. creatura 2. Deus & à *Subiecto*, quod homo ex intentione DEUM humana colens, Quæ omnia satis probata putamus.

D 3

54. Quis.

54. Quis igitur est, qui vel primorib. labris degustavit Theologiã, qui, nec monito, nõ videat, Papistas omnes ferè Idololatrias sua Idololatria multis parasangaris superare. Commitunt v. Idololatriam *i. religioso Sanctorum cultu.*

Idololatriam
commit-
tunt.
*i. Sancto-
rum cul-
tu,*

55. Colunt a. religiosè Sanctos *i. Invocatione.* Invocant n. Angelos. Sic in Rosario B. Martyr. *Angele qui meus es custos pietate superna, Me tibi commissum salva, defende, gubernas. Terge meam mentem vitij & labefluentē, assiduusq; precor mihi sis relevesq; cadentem.* Sic in Litanis: S. Michael, S. Gabriel, S. Raphael ora pro nobis. Videatur etiã Hortulus animæ. Postilla discipuli de sanctis. Pictura S. Michaelis in statera animas ponderante Vide Plazium in lucu succiso errorum Pontif.

56. 2. Mariam. Sic n. Blasius Viegas in 12. Apoc. p. 543. *Maria constituta est super omnem creaturam & quicumq; Jესu survat genu Matri quoq; pronus supplicat & Filij gloriã cum matre non tam communē iudico quã eandem.* Sic Ecclesia ad Deiparã confugiens & anhelans ubiq; & quotidie ei occinere solet, ut inquit Sandæus Jesuita p. 429. libro mox nominando, *Salve Regina cœli illos tuos misericordie oculos ad nos converte, & Jესum benedictum fructũ ventris tui nobis post hoc exilium ostende.* Quæ Bell. tom. 4. lib. 1. de bonis operibus. c. 15. Col. 1188. 1189. defendit. Et ne putes modernos Jesuitas ad frugem meliorem se recepisse, adducamus quædã ex Maxim. Sandæi Jesuitæ orationibus ad sodales habitis de Patronico Deiparæ A. 1630. Moguntia editis, quæ à superioribus perlectæ & approbatæ sunt. Vide duplicem censuram præfixam. Sic n. p. 38. ait: *O scaturiat in nos torrentis instar limpidiss. sanitatis corporeæ & spiritualis undas, quas si patienti sinu recipiamus, refocillabimur, mundabimur, curabimur, imò mor-*

tur

tui reviviscimus, quoniam vena vite viva est & vivificam vitam tribuit, p. 8. Maria salus infirmorum tutare Franconiā tibi commendatam: O Maria salus infirmorum ora pro nobis.

57. 3. Reliquos Sanctos defunctos, quod ad eō clarum est, ut si multis demonstrare vellem, nā illud mihi, quis hoc unquam negavit, occini posset. Sufficiat nobis domesticum testimonium Lodov. Vivis comment. in Aug. de Civit. DEI lib. 8. c. ult. Multi Christiani Divos Divasq; non aliter venerantur quā DEUM, nec video in multis quod sit discrimen inter eorum opinionem de Sanctis & id quod gentiles putabant de suis Diis.

58. Esse vero hunc Invocandi ritum Idololatricum multis probari potest. Rectē n, Jesuitis r. opponimus Epiph. cont. Collyrid. *Quæ scriptura narravit? quis Prophetarum præcepit angelum adorari nedū mulierem? Non dominabitur nobis, antiqua seductio, ut relinquamus viventem & adoremus ea, quæ ab ipso facta sunt, sicut scriptum est, præter creatorem coluerunt creaturā.* Edant ergo Pontificii scripturarū monumēta, si iis sunt instructi: Verūm habent & proferunt. Sed quæ? quod in scripturis de hac re altum silentium. Sic n, Eccius in Enchir. de Invocatione SS. *Explicitè, inquit, non est præcepta SS. invocatio in sacris literis.* Eadē, ut & causas hujus omissionis ab Eccio cōpētis additas, reperit Salmer. Jesuita Cōment. in 1. Timoth. 2. disp. 8. ubi respondet quod in V. Testamento fuisset periculum idololatriæ: In N. verò durum fuisset id Judæis præcipere & occasio fuisset data Gentibus putandi sibi multos exhibitos Deos &c. Vide l. d. f. 473 Col. a, arg. II, rat. 2. plura. Egregia certē doctrina quæ ob Idololatriæ periculum non est proponenda, quæ dura, periculosa.

59. Idem.

59. Idem statuit Tannerus in rel. colloq. Ratisb. p. 2. c. 6. p. 37. *Fateantur, quæso, inquit, si lubet, multa fide infallibili & divina esse credenda, quæ in sacra scriptura non continentur nec ex sola evidenter deducantur, & tunc nihil amplius cum illis contendemus, fateantur, inquam, purgatorium, fateantur invocationem SS. cultum imaginum, transubstantiationem in Eucharistia, communionem sub una tantum specie, peregrinationes ad basilicas Sanctorum, adorationem corporis Christi in Eucharistia & similia multa, quæ Catholici credunt & observant, &c. Cassander in consulti. ad Imp. Ferdin. I. & Maxim. II. edit. Lugdun. anno 1608. p. 139. Ut nullum mandatum neq; exemplum extat, quo id fieri iubeatur, ita nullum interdictum legitur.*

60. Quin nec primopilus Romani Idoli defensor Bellarm. hoc negare potest, asserens lib. 3. de SS. cultu cap. 9. Col. 894. lit. D. *Sanctis vovendi (ergo & adorandi) morem cum scripturæ scribebantur nondum. (antiqua certe doctrina quæ Apostolorum tempore nondum erat usitata, fortè latitabat in scrinio Oecumenici Pontificis, eo tempore non Entis) inolevisse, & la. de Sanct. beat. c. 20 nō opus esse mandato cum necessitas ipsa nos cogat, Verum ad articulum fidei constituendū non requiri mandatum in Theologia ante Papistas fando nemo accepit. 2. Necessitatem durum esse telum, meminimus, sed necessitatē extra periculum fingere, est fingere Charybdiū absque scopulis & aqua. Proinde Chrysost. meo respondeat loco homil. de profectu Evangelii: Non est, inquit, opus Patronis apud illum (DEUM) neq; ullo discursu ut blandiare aliis, sed licet solus sis patronoq; careas & per te ipsum DEUM preceris omnino tamen voti compos eris. Neq; enim*

enim

enim tam facile DEUS annuit, cum alij pro nobis orent, ut cum ipsi oremus etiamsi plurimis plenisque malis. 2. Idem & Ethnici obverterunt, ut paulò post.

61. Opponimus 2. quod sic Honorem Soli DEO proprium creaturis deferant. Hic enim tantum invocandus Ps. 50. Matth. 4, 10. Deut. 6, 13. Unde Padeborn. in collq. cum Neo Evang. Einen anbeten gehöret allein Gott zu / wie geschrieben steht Matth. 4. Hæc Jesuita Jesuitis 3. Quod gentes idololatriæ insimulentur à Paulo, quia præter creaturam servierunt creaturis Rom. 1, 25. iis qui natura non sunt Dii Gal. 4, 8. Et quid multis, in ipso rerum gerendarum cardine destruuntur. Ἀγγελολατρείαν η. non dico implicitè sed explicitè, non obscuris sed claris conceptisque verbis D. Paulus prohibet Col. 2, 18. Nemo vobis palmam interset volens in humilitate & religione Angelorum, ἡ δὲ ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἰσοστασίᾳ (deducta est vox à Thracibus, apud quos Orpheus religionis author habetur, quæ postea in reliquos græcos sese latè diffudit. Unde Nazianz, ἡ δὲ Ἰθακῶν ὄργια ταῦτα, περὶ ὧν καὶ Ἰρήσκην ὡς λόγος) τῶν Ἀγγέλων. In quem locum egregiè Theodoretus! Qui legem, inquit, defendebant eos ad Angelos colendos introducebant, dicentes fuisse legem per eos datam. Mansit autem hoc vitium in Phrygia & Pisidia. Quocirca Synodus quoque, quæ convenit Laodicea lege prohibuit, ne precarentur Angelos. Et in hodiernum diem usque licet videre apud illos & eorum finitimos oratoria S. Michaelis. Illi ergò hoc consulebant utique (notate hoc Jesuitæ) humilitate utentes, dicentes, universorum DEUM nec cerni nec comprehendere, nec ad eum posse perveniri & oportere per Angelos divinam suam benevolentiam conciliare.

E

Hoc

Hoc autem dixit in humilitate & cultu Angelorum. Cum quo amicè conspirat Syrus, dum ita reddit: *Et ne quis velit per demissionem mentis* (במכיות de professione vel submissione propter paupertatem. Est n. ab Hebr. מכך quod depauperari, attenuari, ac si dixissent, Spiritualiter pauperes estis. E. vos angelis submittat) *culpabiles vos reddere* (עמחבותכון Inf. Pacl. ex חב reus fuit. Quod ex Hebr. nomine חוב debitor Kimchi in Comment. & R. Sol. exponunt, pignus debiti, quod scil. habebat בחבו pro debito suo. Hinc apud Rabb. freq. בעל חוב. Esset ergo q. oppigneros facere) *ut subijciamini* (דתשתעבדון Fut 2. Etpalel, ex שעבד subiecit, quod ex hebraico עבד, Syrorum n. מosest, in Pacl formare verba quadrilitera prepositis תשם, esset ergò, [ut] vos colentes dimittatis) *cultui angelorum &c.* Ex quibus adpareret quod eadem, quæ papistæ prætere solent, veteribus hæreticis non fuerint ignota, sicq; eandem comædiam mutatis personis in mundo agi.

In Revocatione Luther. Praga a. 30. excusatio. 62. Sed quid adhæc *Pfuntelius Variscus*, qui postquã semel à veritate discessit gnaviter impudens esse pergit, non secus ac si istum thesaurum in lingua haberet positum, melioribus ut malediceret. Verùm levis armaturæ milites proponit, Provocat enim 1. ad Patres 2. ad consensum Ecclesiæ 3. ad utilitatem 4. ad Scripturam. Benè, mi Pfunteli, quarto demum loco ad scripturam provocas, cur ergò à norma tibi præscripta p. 34 resilis temerè, nempe vides, quod ex scriptura nil probare possis. 2. Cur Patrū verba Te pudet adducere, cum tamē ad eos provocas? Nempe sunt homines κεκαυτηρησμενοι τὴν ἰδίαν οὐκείδην. *Sed, dices, in margine provocavi ad Centur*

tur. Magdeb. Mirum non est aliorum libros negligenter tractare hominibusq; glaucoma objicere eum, qui propriæ salutis est perditor. Nihil n. eo loco invenio 2. dubito an ullus ex Nazianz in tota hac Cent. V. locus adducatur. 3. Notum in vulgus, Magd. diverforum seculorum patres diversis centuriis inclusisse, Quæ Te igitur Pfunteli dementia cœpit, ut ad idem seculum referres, de quibus in diversis Centuris Magd? nempe locum non vidisti, neque Centuriarum formam & dispositionem nosti, & tamen masculè ad eas provocas. Fingis, refingis, quicquid in buccam venit. Neque etiam si vel maximè, quod tamen negatur, Patres hoc assererent, eorum authoritas articulum fidei constitueret, quum Patres Patribus opponere possemus.

63. *Verũ 2. ad consensum Ecclesie provocas?* Egregiè. Et hoc faciunt, fraterculi isti tui novi, cum quibus modium salis nondum comedisti *Gregor. de Val. & Costerus. Verum, cujus Ecclesie? num Christi & Apostolorum?* Minimè Horum n. & Catholicorũ consensum scriptura nobis aperit, & Catholicus esse non potest, qui cum Christo non congregat, *Sed Romana.* Et sic insulsè disputas. Ad oratio SS. apud Rom. est licita. Quia Romani & imprimis Papa (huc n. tendit Ecclesie tandem analysis. *Greg. de Val. tom. 3. comment. in Thom. p. 24. Bell. lib. 4. de Pont. c. 2 & lib. 2. de Conc. c. 17.* hoc asserunt. Nõ secus ac si ita argumentarer: *Pfuntelius bona pace suis quatuor functionib9 valedixit. Quia Pfunt. asserit.* Admissi risum quæso teneatis amici. Nescio enim quid Plavienses murmurent.

64. Attamè, inquis, *Eccles. dicitur columna veritatis, 1 Tim. 3. 15.* Quid tum Pfunteli. E. vestra malorum colluvies s. Pontifex Romanus (hunc n. Ecclesie nomine intelligunt) est ista Ecclesia. *λιάν μέγα ζήτημα,* Prius probes,

Tuam Ecclesiam esse veram, quàm ei hoc adplices. Dicitur v. Ecclesia ἑδραίωμα καὶ σῦλος τῆς ἀληθείας nō architectonicè sed politicè, quod in ea divinæ veritatis tabulæ affixæ sint. ἑδραίωμα enim ratione etymisellam & repositorium notat ab ἑδραῖον considerare facio. ἑδρα sedes. Sryus egregiè ΝΤΟΥ à radice ΤΟΥ stetit & notat propriè statuam, cui quid affigitur. Ac hanc interpretationem esse legitimam hoc etiam syllogismo probo: *Quicquid est ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας illud nullo modo deficere potest. Sed Ephesina Ecclesia sic nominatur. E. nullo modo deficere potest. Conclusio est absurda & contrarium testantur Papicolæ & experientia, E. vel Major vel Minor erit falsa. Non Minor, loquitur enim de ea Ecclesia cui Timotheus erat propositus, in qua ambulabat, quæ erat Ephesina particularis. E. Major ἀπλῶς vera nō erit, sed addita limitatione, quando verbum DEI sequitur & conservat. Lutheri testimonia addis, sed nec verba nec locum adponis. Forsitan sunt tuæ artis principia, de quibus p. 27. in margine, i. e. mendacia. Cum enim sugilles eo loci virum quendam nobilissimum & optumè de Ecclesia Christi meritum, probationesque te deficient, in margine adponis: *Sunt principia artis. E. Cum Aristot. non debent probari.* Eximiè, mi Pfundeli. *Perge ita na ingens Ecclesie Papistica decus fiet. Quæ enim artis tuæ antiqua principia.* Nempe calumniare audacter semper aliquid hæret. Manet enim cicatrix ut maximè vulnus, qui delatus est, sanet. Quam sui calumniandi studii causam habuit Medius parasitus, Diabolo impudentior. Mendaciis v. si felix esse poteris, næ beatissimus in terra cum Papa tuo vocaberis. *Desine autem maledicere malefacta ne noscas Tua.* Domini enim*

enim, ne foris quæras, si habitaveris, amplam in te dicendi materiam invenies.

65. *Verum utilitatem ais, 3. habet egregiam.* R. 1. verbis Theophili Alexand. serm. 2. Pasch. (Vid. Meisn. in AntiLesisio) *Diabolici Spiritus est extra scripturarum sacrarum auctoritatem divinum aliquid putare.* 2. Idem & gentiles responderunt. Aelius enim Spartanus refert cæcum quendam corpus Adriani tangentem subito visum recepisse. Aventinus Annalium Bojorum consignator l. 3. refert, quod Rupertus Boijs religionem Christianam persuadere voluerit, ipsi v. eam amplecti renuerint, vociferantes, se non posse deserere avitas ceremonias, quæ ipsis tot triumphos præstitissent, & hanc novam religionem adversam esse viris fortib. & rei bellicæ studiosis &c. Romanos, quod à veteri numinum cultu desciverint hostibus suis inferiores esse &c. Vide quæ lib. 4. de Ecclesia c. 14. Col. 207. Bellarm. etiam habet.

66. 3. Ex miraculis doctrinam hodie probari nõ posse vel Bell. lib. 1. de Gratia c. 10. Col. 498. Item lib. 4. de Ecclesia c. 14. Col. 214. lit. b. docere te poterit. 4. Scriptura Antichristo signa & miracula tribuit. 2. Thes. 2. 7. 5. Tui gregales conficta esse vestra miracula confitentur Ludov. Vives. Erasmi. Roterod. in ep. ad Archiep. Moguntiensem, quæ præfixa est method. Theol. de vitis SS. p. 9. miracula vestra siculis gerris vaniora nominat. Cassander l. d. p. 154. & 157. *imposturas, figmenta, Commenta &c.* nominat. Proinde Thomam diligentius evolve & disce distinguere inter illud, quod est *κατὰ δόξαν* & quod est *κατ' ἀλήθειαν*.

67 4. ais, *Paulus Sanctos in terris invocavit* Col. 4. 2. 2. Thes. 3. 1. *quidni ergò & in cælis?* Verum Africa & Apostata semper aliquid novi portant. Cur ergò homines vi-

E 3

ventes.

ventes vocas Sanctos, quū id Tui sodales, stultè quidem, perpetuo negent, nullumque nisi mortuum & quidem Canonizatum sanctum vocent, excepto Papa. Vide Salm. tom. 13. p. 304. edit. Colon. 2. Extra oleas saltas & amphora cœpit institui at currente rota urceus exit. Agitur n. *de religiosa* & quidem absentium invocatione. Tu v. exemplum de promissis ἀσυνχρόνοισι qui vel per λόγον περφορηκόν vel γεγενημένον vel alium modum se ad mutuum Charitatis officium provocare possunt. 3. Nulla connexionis vis. Illius nullum præceptum, exemplum; huius præceptum 1. Tim. 2. 1. *Promissionem* Gen. 20, 7. *exempla* Act. 27. Rom. 13. habemus. Nec 5. sequitur. orat pro me. E. debeo eum invocare, quum præsertim de speciali pro me intercessione certus non sim. Christiani in Turcia procul dubio pro Ecclesia orant. E. sunt invocandi? Nec 6. Paulus dicitur invocasse SS. Unde argumentum in verto. Si Sancti in terris non invocantur, utiq; nec in cœlo.

68. Sed excipis a. *quod licet concedas ad Sanctos in V. Testamento nullam unquam directam fuisse δαλεῖαν* (erant n. ut in margine adponis in limbo Patrum) *tamen rem seculis se habere in N. T. ubi nostra suspiria & desideria cognoscere possint, quum sancti in hac vita aliorum molitiones sciverint.* 2. *In Deo tanquam in speculo omnia videant.* R. 1. Limbum Patrum Papistarum esse figmentum, alibi demonstratur. 2. Si nulla ad Sanctos in V. T. unquam directa fuit δαλεῖα, cur eam Papisse quæ ex V. codice imprimis probant. Vide igitur quàm levem Te tuis concilies. *Bellarmin. in lib. 1. SS. beat. c. 19. tantum ex V. T. adorationem probat.* *Padeborn. ex Job. 51. 19. 21.*

Idem

Idem Tui similis apostata videl. Pistorius in hodoget. facit.
 Aut igitur, ut reliquos tacitus præteream, concedas
 hos nihil ex V. T. probasse, aut dicas te errasse asseren-
 do, quod nulla in V. T. *ἀγλαία* ad Sanctos fuerit directa.
 Ex nō Ente enim quomodo Ens probabunt? 3. Eliam &
 Henoch certè spelunca ista Patrum eximunt, cur igi-
 tur eos non adorarunt? 4. Clodius religionem in
 Ciceronis domo neglectam esse conquerebatur, quū
 ipse pulvinarib. Bonæ Deæ stuprum intulisset; eandē
 cramben Pontificij tui recoquunt. Sanctos enim nos
 dehonestare hinc inde conqueruntur, nec ferre pos-
 sunt, ut defuncti & dormiētes ut scriptura de mortuos
 vocat, nominentur, ipsi interim I. non solūm Sanctos
 V. T. in carcerem tenebrosū detrudunt, verūm &
 II. ut DEUS *omnibus in Christo quiescentib. locum refrigerij
 & pacis indulgeat* (Pij v. bulla, cui nihil addendum de-
 trahendum unquam, vide eam si lubet) *de ore leonis li-
 beret, ne absorbeat eos tartarus*, orant. Quæ verba qui-
 dem Bell. tom. 3. lib. C. 25. Col. 956. lit. d. ad eos, qui in
 purgatorio (fatu isto igne) exercentur; Verūm sunt
 generalia & restrictiōem non patiuntur. Proinde
 Apostatæ hunc syllogisum propono: *Omnibus, qui in
 Christo quiescunt Papista locum refrigerij lucis & pacis pre-
 cantur. Omnes sancti & fideles quiescunt in Christo* 1. Thes.
 4, 14. Apoc. 14, 13, E. & per Censeq. Sancti nondum
 sunt perfectè, ex thesi papistarum, beati. III. Veris
 Sanctorum legendis, Sacra videlicet Scriptura, ho-
 minibus interdicit. IV. Veteribus & Comper-
 tis sanctis neglectis novos & incognitos colunt,
 de quorum *Sanctitate obscurius constat, quin an un-
 quam in rerum natura fuerint, meritò, dubitatur,*
 quorum

quorum cultum figmenta historiarum, & impostura miracu-
 lorum mirificè auxerunt, ut latius diducens ipse Cassand.
 in Cons. C. de intercess: & meritis SS. p. 157. edit. Lugd.
 1608. concedit, quin Villavincencius Christophorum
 ingentis istius staturæ *de ratione stud. Theol. inter Symbo-
 licam picturam* refert, verba Hyperii adducens, & de gi-
 gantea ista statura Baronius in *notis ad martyr. Rom. quid
 dicam*, inquit, non habeo. Nec fidem aliquam merentur ex
 probatis historiis circumstantiæ. De Catharina, Geor-
 gio & aliis alij. V. Mariam Angelica salutatione quoti-
 diè adorant. *Inneptè*. Sic enim: quicumque alicui
 Ave dicit, ille vult, ut alter bono sit animo, se enim
 venire amicum non inimicum, lætum non triste nun-
 cium afferre, & proinde non esse ut timeat. Papico-
 læ Mariæ quotidie Ave dicunt: E. volunt ut bono sit
 animo, se enim amicos, non inimicos venire, lætum
 afferre nuncium, nec esse ut timeat. Minor certa,
 Major est definitio Angelicæ salutationis, quam Jesui-
 ta Maldon. in C. 1. Luc. profert. Sed redeo & s. resp. Solus
 Deus in Scriptura ut καὶ ὁ ὄντων laudatur, nullibi
 sanctis hic honor defertur. 1. Sam. 16, 17. 1. Reg. 8, 39.
 Ps. 7, 10. Jer. 11, 20. Rom 8, 17. 6. Non quælibet scien-
 tia adorationem etiam gignit, sed Sola omniscientia.
 7. Ab extraordinaria Sanctorum revelatione quarun-
 dam interdum rerum, ordinariam velle extorquere,
 manifestè erroneum est. 8. Prophetas dictos plu-
 rima latebant, quod nullus negare potest: Quis igitur
 Mercurius me certionem faciet, an mea in specie vota
 audiat, hic vel ille sanctus?

69. *Ad illud, quod addis, in Deo, Sanctorum in his terris degentium omnes actiones occulta velut in speculo expresse, representari, Resp. I. De speculo isto (licet σκληρὰ μαλακῶς λέγειν didiceris) quod Speculistæ vestri, commenti sunt, altum in scriptura silentium, adeò ut Subtilis Ockam id rideat in l. 4. sent. q. 14. Laurentius Arturus Jesuita in Thes. Posnanien. anno 1584. Somnium dicit alicujus Monachi vel Jesuitæ febricitantis. Videatur Affelm. de invocatione SS. 2. Scriptura potius in alteram inclinare partem videtur, defunctos nihil de iis, quæ heïc geruntur, novisse. Sic enim Eccles. 9, 6. *Viventes noverunt se esse morituros: Mortui verò nihil noverunt: neque eis pars ulla in seculo, aut in ijs quæ fiunt sub sole.* (Ubi nota phrasin, partem alicui esse in aliqua re. Jos. 22, 27. Non est vobis pars in Jehova, 2. Sam. 20, 1. Non est vobis pars in Davide. Act. 8, 21. Non est tibi pars neque fors in verbo hoc) Job. 14, 21. sive nobiles fuerint filij ejus sive ignobiles (לֹא יִבִּין לָמוֹ) non intelliget, seu non animadvertet, attender. Quin & temporum & opportunitatum cognitio sanctis expresse denegatur Actor. 1, 7. 3. Angeli etiam Deum intuentur, nec tamen πολυπόκιλον ἔστι θεῶν σοφίαν καὶ τὸ μυστήριον κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τοῖς ἔργοις, ἀλλὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γνωρίζειν λέγονται. Eph. 3, 9, 10. 4. Quaero an Sancti omnia an verò aliqua tantum in isto speculo videant. Si omnia & quidem cordis ἐνθυμήματα (aliàs enim hypocriticam orationem à vera nō possent secernere) quæ causa, cur non I. omnes Sancti in quavis calamitate invocentur, quum tamen omnes omninò*

F sint

sint in perfecta charitate & desiderio juvandi, ex vestra quidem hypothese, teneantur maximo. 2. DEUS Solus est καρδιογνώστης, ut dictum, neque ulli creaturæ extra unionem ἔ λογος ὑποστατικὴν tribuitur; Ut taceam veteres ex eo divinitatem Christi comprobasse. Vide Cyrillum in Joh: lib. 2. c. 37. *Si ergo solus Deus, quæ sunt in cordibus nostris intelligit, quomodo non erit verus Deus salvator, qui profunda ἔ abdida cordium novit? Si aliqua tantum, quæ causa, quod i. non omnia in simplicissimo.* 2. Quis me certiolem reddet, quod mea ibi representetur oratio. 3. Quæritur quomodo representetur oratio. Intestina enim hic bella geritis nec convenire hætenus potuistis. Quod enim alter hodie negat, alter cras affirmat. Videas igitur tuos quomodo prius componas, quàm nobis ea, quæ nec tuis omnibus probantur, opponas. Et quis demum cælo delapsus hæc omnia vobis revelavit? Forte Pax iste Plautinus, qui in cælum usque ascendit, ibique quod Jupiter depromptum cibum servis abierit, vidit. Paulus enim qui in tertium usque Cælum fuit raptus, ibique ῥήματα ἀρρήτα audivit, nihil tale quid revelavit, nec prodidit. 5. Etsi vel maximè sancti omnia viderent, nec Christo invocatione Sanctorum fieret injuria, tamen non essent adorandi religiosè. In Achille enim isto Ecciano (v. Enchir. p. 149) licet Bell. nullum Lutheranium cum solvisse garriat, lib. 1. de SS. beat: C. 19. Col. 743. lit. d. *Est insufficientis partium enumeratio, & ubi maximè pugnandum, ibi vos maximè cum Sofia isto fugitis.* Ita enim deberetis argumentari. Si sancti non sunt invocandi, fiet illud vel respectu no-

Ari-

stri, vel Sanctorū, vel respectu Dei. Posteriora duo, sed fidere in fausto, probanda assumitis. Prius intactum relinquitis, Cū tamen respectu nostri in rebus fidei requiratur *mandatum*, requirantur *promissiones*, *exempla*, quæ ex scriptura ad Calendas Græcas probabitis.

70. 11. *Templa eis erigendo, festa celebrando, vota nuncupando & per eos jurando.* Quod templa sanctis extruant, adeo clarum ut nulla ratione negari possit. Sic enim Jesuita Sandæus l. d. p. 34. *Quid? vix oppidum, certè non urbs aut civitas paulò major, que non sospitæ huic Divæ in memoriam gratitudinis testandæ causa ædem constituerit, ad quam tanquam ad sanitatum officinam & asylum miserorum in periculis confugiat.* Festa etiam sanctis non memoriæ Deoque gratias agendi ergo celebrant, sed ut sanctos religioso cultu afficiant. Sic enim Bellarm. lib. 3. de cultu SS. c. 16. *dico honorem dierum festorum immediatè & terminativè pertinere etiã ad Sanctos, sicut ipsam Invocationem & esse cultum religionis, ut est nomen generale.* Sanctis vovent ut Bellarm. lib. 3. de cultu SS, c. 9. Col. 891, annotavit hoc modo. *Voveo Deo & B. Mariæ & omnibus Sanctis, & nota quod lit. D. concedat formaliter votum D E O & Sanctis simul fieri.* Cajetanus in II. 2. Thom. q. 88. art. 5. *Sanctis absolutè vovemus, sicut D E O, Prelatis autem non.* Unde vides impudens esse mendacium Duræi, in resp. ad V Vittack, pro Campiano lib. 6. f. 156. asserentis, *quod nemo Catholicorum vel sacra faciat vel vota virgini. Sed D E O soli, ait, sacrificamus & certè vovemus, quamvis in Virginis & SS. honorem.*

71. Esse v. hæc Idololatrica, manifestum ducimus, Siquidem 1. est εἰδολοθησιαία. Nullum enim ex Scriptura fundamentum adducere possunt, unde ipse Bel-larm. vota sanctorum ex scripturis non confirmat. 2. Ita argumentor: Quicumque cultum latriæ seu religionis proprium creaturis defert, is idololatriam committit. Major est certa, adeò, ut eam Pontificii negare non possint, quin vehementer probent. Sed qui hominibus vovet is actum latriæ DEO proprium hominibus defert, E. Min. probo testimoniis 1. Thomæ 2. 2. quæst. 88. art. 5. *Votum est actus latriæ sive religionis propriè. 2. Magistri Sent. lib. 4. dist. 38. *Votum est testificatio quedam promissionis spontanea, quæ DEO, & de his quæ DEI sunt propriè fieri dicitur.* 3. Costeri in Enchir. *Votum est actus religionis soli DEO debitus, qui ex se cultum latriæ subinfert.* Hinc ita: Quod ex se tale est, illius essentiam diversus modus non mutat. Modus enim non facit ἄλλο sed ἄλλοι. Atqui votorum nuncupatio ex se, natura suâ & propriè cultum latriæ subinfert & DEO soli competit, E. Eadem est ratio reliquorum. Coniunguntur enim in scriptura Psalm, 22, 26. Es. 19, 20 Heb. 13, 14. Et de Angelorum templis ait Augustinus contra Maxim, c. 11. *Nonne si templum alicui Sancto Angelo excellentissimo de ligno & lapidib. faceremus, anathematizaremur, à veritate Christi & Ecclesia DEI, quoniam creature exhiberemus eam servitutem, quæ uni tantum debetur DEO.* Idem lib. de Vera Relig. c. 53. *Honoramus eos Charitate non servitute. Nec eis templa construimus.* Idcirco lib. 8. de Civit. DEI c. 27. *Nos martyribus non constituimus templa, Sacerdotia, sacra & sacrificia quoniam non ipsi,**

ipsi, sed DEUS eorum nobis est DEUS. Durand, lib. 8. rational, divin. c. ult. *Ad latriam pertinent templa & altaria, sacerdotia, sacrificia, festivitates &c.* Bellarmin. lib. 1. de Christo c. 8, Col. 276. *Præterea Christus habet templum, quod est proprium latriæ signum, L. d. lit. C. Christi Deitatem ex templis, aris, invocationibus, festis diebus probat.* Unde Cassander in Consult. ad Impp. Ferdin. 1. & Maxim. II. p. 157. Huc etiam referri potest, quod vulgi imperitia divinos honores Sanctis attribuit, ut cum templa, aræ, sacrificia, sacerdotia, vota, festi dies non tantum memoriæ, ut veteres loquebantur, sed honori & cultui SS. putantur. *Hec ille* Et tamen Jesuitæ hoc docent. De juramentis (v. Jer. 5, 7. Zephan. 1, 5.) sicut Chrysostr. vel alius in opere imperf. in Matth. Qui per aliud quam per Deum jurat, illud Deificat, atque sic seipsum idololatram constituit. Hom. 12.

72. III. *In eos fiducialiter sperando, credendo.* Quomodo enim in eos non sperarent & crederent, quos invocent? De Maria certè sic Sand. l. d. p. 481. *Certi & nos simus si vera illam fide & filiali affectu ut patronam & advocatam invocaverimus, fore ut non tantum in hora novissima sed & qualibet calamitatis solatium obtineamus.* p. 453. *Ad thronum igitur ejus (scil. Mariam) in qua quievit accedamus cum fiducia ut misericordiam consequamur & gratiam in tempore opportuno.* Idem p. 376. *Maria est Regibus in quo confideant Thronus Salomonis. Militibus omnis armatura fortium. Clypeus in se sperantibus. Exulibus presidium, salus, pietatis asylum. Civitas refugij. Infirmis urbs fortitudinis. Obsessis turris Davidica, Eburnea &c. ibid. Aegris stella matutina & aurora consurgens, ad quam tanto-*

F 3 pere

topere anhelant. *Desperantibus lapis adjutorij. Religiosis Sanctuarium DEI, Æstivantibus nubes tabernaculo insidens. Perfectis porta cæli.* Tandem v. p. 377. concludit, quid moror? *DEO solium gloria, Gloria Te domini solium sibi elegit & in te habet majestatis & Pietatis opes.* Sic Ordines Hildes. in Compos. Mar. *Ad Te O unica spes miserorum confugio & plena fiducia Tibi me ipsum in omnibus necessitatibus devotè commendo.* Cornel. à Lapide in Comment. Philem. v. 4. *Fidem quam habemus in Dominum Jesum, eandem habemus & in omnes Sanctos.* Bellarm. lib. 1. de SS. beat. c. 20. Col. 750. lit. b. concedit, quod sicut in Deum credimus, ita suo modo in sanctos etiam sit credendum. Et quidni in eos crederent, in quorum nomine baptismum administrari posse, impuro ore asserunt?

73. Esse v. hæc Idololatrica, nemo nisi qui ἀνορθου pietati bellum indixit, negabit. Siquidem 1. omnia ἀγαθα 2. ἀνίερα Deut. 10, 21. Es. 45, 22. Psal. 7, 1. 1 Pet. 1, 21. 2. Paral. 20, 21. Os. 12, 7. Jer. 17, 5, 6, 7, &c. Quod ad eò clarum, ut non solum Cassander in Consult. super August. Conf. p. 154. perniciosam hanc opinionem & erroneam commentis tamen, quantum etiam fieri potuit, miraculorum (NB) confirmatam clarè nominet, verum etiam Gerh. Lorichius in Vallo Ecclesiæ Catholicæ oder Bolvergê desz wahren Christlichen Glaubens/lib 13. non ita procul à fine (pagina non sunt adnumeratæ) conqueratur hoc modo: *Diese ding vnd handlung desz Concilij zu Florentz sind höchlich zu loben. Jedoch ist noch etwas zubegehren/dz auch in Concilio billich solt tractiret worden seyn der irrenden Schäßlein Christi Aberglaub/so ihren Trost bey dem*

Editus est hic liber Colonia anno 1540. per Laurēz, Von der Molen.

den heiligen lassen bleiben vermeinen behalten
 vnd selig zu werden / wo sie S. Barbaren vnd
 den zehen tausend Martyren fasten vnd feyren / wo
 sie Erasmo vnd Christophoro dienen. Item:
 Derer Unglaub so verhoffen reich zu werden / wo
 sie S. Joachim dienen vnd ehren. Vnd derz
 gleichen viel nothhelfers machen / vnd einen jeg
 lichen eine sonderliche Kranckheit zu curiren vnd
 eine sonderliche Sach auszutragen zu schreiben.
 Hæc Papista de superstitione Papistica. Videatis ergo
 Jesuitæ, quò Ecclesiam Christi preciosissimo sanguine
 liberatam inducatis? Resipiscite, dum tempus ad fru
 gem se recipiendi datur.

74. *IV. Eos omnium omninò bonorum datores ma
 lorumq; averruncatores constituendo.* Petrus Damiani
 Vir sanctissimus, ait Sand. l. d. p. 459. audet dicere.
 Mariam *ut quid impetret imperare D E O.* Verba
 Damiani sunt: *Accedis enim ante illud aureum hu
 mane reconciliationis altare non solum rogans sed imperans,
 Domina non ancilla.* Sic Antonius part. 4. summ.
 tit. 25. *Mariam ideò dici gratia plenam, quia se
 cundum Albertum sit medium & causa gratie trans
 fundendo eam in genus hominum.* Osorius tom. 3.
 Concil. 1. assum. B. Virg. p. 466. *ut omne do
 num perfectum & bonum desursum est, descendendo à
 Patre: ita & à matre luminum descendere dicere possumus.*
 Idem p. 495. ex Bernhardo differit, quod *misericiæ
 matris longitudo, latitudo, altitudo ac profunditas nequeat in
 vestigari accuratè, & p. 496. Quicquid, illud est quod offerre
 Deo*

Deo parat, Mariae commendare memento, ut eodem alveo ad largitorem gratiae gratia redeat, quo influxit. Nihil enim in ea austerum nihil terribile, tota suaviter, omnibus misericordiae sinum aperit, ut de plenitudine ejus accipiant universi &c. p. 492. Costerus in Enchir. c. 14. Sanctos esse rogandos, tum ut pro nobis apud DEum intercedant, tum ut ipsi nobis opiulentur. Imò nullum unquam salvum factum esse, nullum liberatum esse è malis nisi per Mariam, blasphemio ore effutire non veretur Germanus, cujus tamen verba Suarez tom. 2. Comm. in Thom. q. 37. sect. 1. adprobat. Falsum ergò est, quod Apostata Pfuntelius p. 42. asserit Sanctos invocari non ut Liberatores sed ut Intercessores, item tanquam Cancellariis preces nostras iis committi. Quis enim Cancellario omnia bona ascriberet, quis ei jus imperandi tribueret, licet & hæc à foro ad polum argumentatio, cum res ipsa etiam scripturæ contraria, nec titivilitio æstimanda?

74. Singulis malis singulos præfecerunt Sanctos, ut velut eriscundæ familiæ judicio constituto non eandem dispensandi facultatem habeant omnes. Valet enim & heic, inquit Biel lect. 32. in Can. Missæ illud Virgilii, non omnia possumus omnes. Salm. disp. 7. in Timoth. 2. tom. 15. p. 462. Sancti non opitulantur omnibus equaliter. Nam sunt aliqui qui in quibusdam necessitatibus peculiariter opem ferunt &c. Et p. 463. Hæc multifor-
mis munerum distributio partim à DEO inspirata, partim revelata per Angelos, partim piis conjecturis deprehensa est. O quovis Tantalo miserio-
rem, qui conjecturis in rebus fidei ducitur. Sica. Jesuita Sandæus, ne mea ver-
ba

hæc adducam l. d. p. 482. Patronum colit Hispania Jacobum, Gallia Dionysium, Anglia Augustinum, Italia Thomam &c. p. 483. Qui dentibus torquetur invocat Apolloniam, qui oecolorum suffusione laborat, confugit ad S. Otiliam: quæ mammillis male est affecta, opem implorat à B. Agatha, cui guttur interitum minatur, confert se ad sanctum Blasium &c. p. 484. Sutores colunt Crispinum, Sarcinatores vestium S. Homobonum, Fabri Josephum, Agricola Isidorum. Vinitores in Francia Sanctos Bacchum & Sergium &c. p. 485. Theologi Augustinum, qui vis ordo peculiarem ut p. d. enumerantur. Milites p. 486. S. Georgium, Imperatores Henricum, Reges Ludovicum &c. Omnes Mariam, ut omnium communem Patronam nulli non faventem, beneficiorum omnium largitricem. Et 494. Quis est super quem non splendeat misericordia Mariae &c.

75. Hæc esse Ethnica, superstitiosa, idololatræ addeò clarum puto, ut solem in Meridie lucere neget, hæc qui non videat. Confer. thesin 40.

76. Et quid multis DEum honore debito privant DEOS ex Sanctis faciendo. Quod fit DEos eos appellando & attributa divina tribuendo. Deos enim nominant Sanctos participativè seu per participationem ut Bellarm. asserere non dubitat l. 3. de SS. cultu c. 9. Col. 895. lit. A, & secundo, & tertio, Jovius lib. 24. p. 17. fa. b. nominat DEOS tutelares, Leo X. lib. 4. ep. Bemb. vocat Mariam Deam epist. 17. Miletus in disc. errorum Heshus. p. 509. antid. 1. in fine p. Sed & DEOS esse suo modo Sanctos, quis nisi atheus negat? Et quidni Deam statuam Mariam, in cujus nomine ritè administrari baptismum (quum tamen veneranda Patrum canities semper ex baptismi institutione argumentum adamantinum pro Christi, Spiritusq;

G

ritusq;

ritusq; S. Deitate struxerit) asserunt, lib. 1. novi sacer-
 dot. p. 25. *Omnipotentiam Mariae* assignant. Seraphi-
 cus enim Pater Bonaventura Mariam sic compellat:
Quia Deus potentissimus potentissime tecum est & tu es poten-
tissima secum ad probante Sand. l. d. p. 474. Suarez tom 2.
 Comment. in Thom. disp. 23. sect. 2. p. 209. probat di-
 ctum Nicomediensis, *Virginem Deiparam Omnipoten-*
tem vocantis. Sand. p. 469. velle *Virginis* est non solum pos-
 se sed & efficere. Pet. Dam. (v. Sand. p. 460) sic inquit: *Fecit*
in Te magna qui potens est & data est tibi omnis potestas in cae-
lo & in terra. Id. Sand. *Potentia eius est incredibilis* p. 443.
Non hyperbolicè dictum à Germano p. 474 patrociniū Ma-
riae majore esse quàm intelligentia apprehendi possit, Intelligen-
tia scil. ut addit Sand. non solum humana, sed & angelica
 p. 475. Plurima ex aliis adduxit Dn. Himmel. de In-
 vocatione SS. Ex quibus ita. Quicumq; extra unionem
 hypostaticam omnem potestatem in caelo & terra ha-
 bet 2. cujus etiam velle est simpliciter efficere 3. po-
 tentissimus est cum DEO ille est omnipotens, & per
 conseq. Deus alius, & sic idolum. Atqui Maria extra
 unionem hypostaticam omnem potestatem in caelo & ter-
 ra habet 2. ejus velle est simpliciter efficere 3. potentis-
 sima est cum Deo. E. Absit v. ut Mariam Idolum nomine-
 mus simpliciter, hoc n. respectu Papistarum dicimus, qui
 sic non Mariam sed figmentum suum adorant. Majoris
 consequent. puto esse clarissimam. Siquidem ex illo;
 quod Christo omnis potestas sit data, Patres omnipo-
 tentiam Christi probant 2. ipsi Deo tribuitur Psal. 148.
 5. 3. clarum, quis enim potentissimus esse posset cum
 Omnipotente, nisi ipse etiam esset potentissimus. I-
 dololatrica v. haec esse patet ex dictis, Plura de omni-
 prae-

presentia, omniscientia &c. adponere possem, nisi
thesium angustia repugnaret.

77. Idololatriam committunt 2. *Honorem Christi an-*
nihilando. Tribuunt n. sanctis 1. intercessionem meritoriam.
Costerus in Ench. de venerat. SS. in solut. object. 2. *San-*
ctarum meritis & precantium multitudine Deus ad miseri-
cordiam infligitur. Lomb. lib. 4. dist. 45. *intercedunt pro no-*
bis Sancti & merito, dum illorum merita suffragantur nobis
& affectu, dum nostra vota cupiunt impleri: Brevia. Rom.
ex decreto. Conc. Trid. restitutum, in festis Nov. p. 1312.
Presta Deus ut Felicitatis martyris tuæ meritis protegatur
& precibus. Sic in communi sanctorum. Quia pondus pro-
pria actionis gravat, beati martyris tui atq; Pontificis interces-
sio gloriosa nos protegat p. 24. Sic l. d. p. Fac Domine, ut quod
nostris meritis non valemus patrocinio N. assequamur. Sic
Sandæus p. 471. adducens illud Anselmi (Filius ejus
Dominus est & judex omnium discernens merita singulo-
rum. Dum igitur à quo vis suo nomine invocatus non statim
exaudit, profectò id justè facit. Invocato a. nomine matris
& si merita invocantis non merentur, ut exaudiatur, merita
tamen matris intercedunt, ut exaudiat, J addit hæc: Hoc de-
niq; usus humanus quotidie probat, cum quis proposito Domi-
nico nomine efficaciter ab alio aliquid impetrat, &c. 2. Ma-
rie adiutorium in opere Redemptionis. Sic in n. Mariali An.
1493. Argent. edito in fol. lib. 1. c. 5. f. 13. Ad ultimum
fuit Dominus cum ea (Maria) & ipsa cum Domino in eodem
labore, & in eodem opere redemptionis. Hinc locū Gen. 3. 15.
ipse conteret caput serpentis, perversè ac malitiosè, ut
alibi demonstravimus ad Mariam torquent ac detor-
quent. Sic ex Antonio. Ipsa sola omnes inferiores reduxit
tanquam Mediatrix reconciliationis & adiutrix redemptionis
& angelorum numerum restauravit & subvertit ante conspe-

II. Idolo-
latrariam
committit
Christum ho-
nore suo
defrauda-
dando,

Etiam Domini & hominē lapsum revocavit ad superos. Eodē libro Sand. Effecta est interventrix mundi, Demorum fuga, peccatorum spes, Dei & hominum verissima Mediatrix. Unde ex sanguine Christi & matris lacte confecerunt sibi antidotum. Sic enim canit Sandæus, l. d. p. 342.

Positus in medio, quo me vertam nescio.

Hæreo lac inter meditans, interq; cruorem

Inter delicias Uberis & Lateris,

Et dico, si forte oculos supra ubera tendo,

Divæ parens Mamma gaudia posco tuæ.

Sed dico, (si deinde oculos in vulnera verto)

O Jesu Lateris gaudia malo tui.

Rem scio. Prensabo, si fas erit, ubera dextra:

Leva prensabo vulnera, si dabitur.

Lac Matris miscere volo cum sanguine Nati,

Non possum Antidoto nobiliore frui &c.

3. *Liberationem à peccatis ira DEI, Diabolo & inferno Pl. 53. Domina in nomine tuo salvum me fac & ab iniustitijs libera me ut non noceat mihi calliditas inimici. Deprecor te ut me à presenti flagello; à consuetudine peccandi, ab immunditia cordis & corporis & à ventura ira liberares. Sic Orat. de omnibus Apost. O Jacobe accelera, mea dele scelerata, O Matthæe ne differas fugare res pestiferas. &c. In Hortulo animæ offic. ad matutinas: Nec potentio rem merito ad placandam iram vindicis quam Te invenimus, quia meruisti mater existere redemptoris & judicis. Psalmo 42. Sancta fecunditas tua disperdat eum (scil. Sathanam) beata virginitas tua conterat caput ejus, Sancta merita tua exinaniant virtutem ejus &c. Audite, inquit Jeluita Sandæus l. d. p. 465. Gregorium Nicomediensem his verbis confidentiam suam in Virginem & hujus in*

parro;

patrocinando potentiam extollentem in oratione de oblatione Deiparæ: *Per Te nos regnum cœlorum speramus affecuturos. Te nostræ salutis habemus adjutricem. Te nostræ auxiliij habemus defensatricem. Te proponimus, cuius ore nostræ dicatur excusatio. Te nostræ fiducia circumferimus gloriationem. Da petitioni convenientem (potes enim) eventum. Habes ut mater in Filium, quæ recusari non potest, fiduciam. Habes vires insuperabiles, robur inexpugnabile: ne immensam clementiam tuam superet multitudo peccatorum. Nihil tuæ resistit potentia, nihil repugnat tuis viribus, omnia cedunt tuo jussui: omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ potentia serviunt. Tuam gloriam Creator existimat esse propriam & tanquam filius in ea exultans, quasi exolvens debitum, implet petitiones. 4. Propriis meritis augmentum gratiæ vitam æternam. Hoc enim expressè habet Concilium Trid. sess. 9, can. 32. ubi vide, Bellarm. l. 5. de Justif. c. 1. Sult. scribit, communem esse omnium Catholicorum sententiam, quod opera bona justorum sint verè & propriè merita & quidem merita ipsius vite æternæ. c. 7. § 3. in meritis fiduciam collocari posse aliquam. Vitus Miletus l. d. loc. XI. err. 296. p. 254. Ex justitia ergò & condigno opus promissam meretur vitam æternam & c. ibid. Si ex justitia reddit, ex debito ergò reddit, opus ergò cui ex debito justitiæ, merces redditur, eam ex condigno meretur, nisi enim ex condigno mereretur, nec ex debito justitiæ, sed ex dono duntaxat gratiæ & misericordiæ merces illi deberetur, nec injustus esset DEUS, si non redderet, Atq; ex hac de Condigno doctrina fluit vniuersaria & insolentia spiritalis, qua Monachi quidam tumidi & inflati, cum DEO de vita æterna expostularunt. Horresco cogitans, 5. Missæ abo-*

minatione. Non enim unico sacrificio in ara crucis semel peracto contenti sunt, sed quotidie non sine contumelia perfectissimæ passionis Christi pro vivis & mortuis, pro peccatis Originis, Venialibus, Mortalibus, ita quidem ut ad quos fructus crucis pertingere, ad eos æquè Missa pervenire possit, propitiatorium sacrificium offerunt. Concil. Trident. sess. 6. Alanus lib. 2. de Euch. c. 29. p. 610.

78. Hæc verò omnia in officium Christi sacerdotali impingere honoremq; Christi creaturis offerre sacræ paginæ nos facilè docent, quum contraria asserant Christoq; unicè attribuant 1. *Intercessionem meritoriam.* Joh. 14. 6. Ego sum via, veritas & vita, nemo venit ad patrem, nisi per me. Eph. 2. 18. 3. 12. Rom. 8. 35. Christus est ad dextram Dei (nota hoc contra Salm. in disp. 7. in 1. Tim. 2 tom. 15, qui tamen p. 469. & 459. sibi ὁ φθαρτοφανερωσ contradicit, sicq; proprio iudicio impudens nebulo est, *impudentes nebulones vocantem eos*, qui Christo titulum *Advocati & Intercessoris jam ad dextram exaltato tribuunt* v. D. Himmel. in. l. de natura Invocat.) qui etiam interpellat pro nobis 1. Tim. 2. 5, 6 εἰς τὰς θεοῦ εἰς καὶ μετῴν &c. Ut ergò unus est DEUS, ita unus est etiam mediator. Sed DEUS ita est unus, ut nullus præter ipsum detur. E. Vide 1. Joh. 2. 1, 2. Hinc Cajetanus in c. 2. 1. ad Tim. *Si plures essent mediatores apud DEUM & hominem, existimaretur quod unus esset mediator pro quibusdam, & alius pro aliis, sed ex quo unus est mediator DEI & hominis ad reconciliandos homines Deo, illi uni incumbit mediare inter DEUM & hominem.* 2. Opus redemptionis. Es. 53. Es. 63. 3. 5. *Torcular calcavi solus* (כרתי) quod ex כרתי solitarius fuit, &

it, & est particula exclusiva, vide 2. Sam. 10, 1. Reg. 19)
Et de populis non est vir mecum (וְאֵין enim licet interdum
vocabulum sexus sit, tamen non solum distributive
hincinde sumitur & sequiori & meliori sexui comune
est, verum etiã cum particula negativa idẽ valet quod
non aliquis, nullus, nemo, nihil quicquam Exod. 10.
Non viderunt quisque fratrem suum neque surrexe-
runt de loco suo, 1. Sam. 21. Quare tu es solus & nemo
tecum &c.) *Circumspexi* (וַיִּבְטֹחַ proprie notat lustratio-
nem oculorũ cum gestu, ac si diceret, anxie nunc huc
nunc illuc oculorum aciem converti, an auxiliatorem
videre possem) *Et non fuit auxiliator. Quasi vi* (וְכַיִן
ob nimium expectandi studium attonitus redditus fui.
Deducitur enim à וַיִּבְטֹחַ quod desolare, & quando
ad animum refertur, obstupescere significat) *Et non fuit
qui adjuvaret* &c. 3. Liberationem à peccatis, ira DEI,
Diabolo & inferno. Matth. 1, 21. Eph. 1, 29. Tit. 2,
14. 1. Johan. 1, 7. Rom. 5, 10, 11. 1. Theff. 1, 10. 1. Johan.
3, 8. Hebræo 2, 14. Os. 13, 14. 2. Timoth. 1, 20. Rom. 8, 1.
4. Vitæ æternæ acquisitionem. Ephes. 2, 8. Tit. 3, 5.
Act. 15, 11. Rom. 6, 4. Hinc opera & gratia DEI ἀν-
τιδιηρημένως καὶ διὰ πᾶσῶν in scripturis sibi opponuntur
Rom. 3, 34, 11, 6. Unde Paulus opera, quæ certè in le-
ge habebat egregia, erat n. ἀμεμπτος Phil. 3, 6. σκύβαλα
καὶ ζῆμίαν ducebat propter excellentiã cognitionis Jesu
Christi, Tota scriptura clamat neminẽ esse justum corã
DEO, omnes indigere gloria, omnes nostras justitias
esse instar panni menstruatæ Esa. 64, omnes Sanctos
clamare, Dn. ne intres in iudicium cum servo tuo. Ps.
143, 2. Omnibus omninò pereundum esset, si lex rigo-
rosè

rosè urgeretur & Christus vitam æternam nobis non acquisivisset, ne dum, ut aliquid promereri possemus. Si verò Christus morte & passione sua promeruit, ut nostra opera vitam æternā & quidem ex condigno, seu debito justitiæ promereri possent, certè non sufficiens omnibusque numeris absolutus Salvator esset, sed vel *κύριον* tantum *αἴτιον*, vel potius instrumentum à DEO ordinatum ut nostrimetipsius Salvatores efficeremur. Esset, quo gloriari possemus & sic non omnis gloria evanuisset. Proprium proinde honorem Salvatoris quum aliis deferant, certè Idololatrias crimine sese collutulant.

III.
Idolola-
triam
commit-
tant I-
maginū
cultu.

79. Idololatriam admittunt *Imagines venerando*: Venerantur v. imagines i. adoratione. Sic enim Tann. in 2.2. Thom. disp. 4. th. 48. *Absq; hesitatione fatendum imagines non solum venerandas & colendas, sed etiam adorandas, juxta verum ejus nominis significatum, quem superius exposuimus. Sic enim non solum frequenter Græci Patres loquuntur utentes vocula *εἰκόνων* & Latini atq; ipsi Scholastici dum & Christi imagines latria colendas & adorandas docent. Thomas Aquinas part. 3. quæst. 25. art. 3. Cum Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est, ut ejus imago etiam sic adoratione latriæ sit adoranda. Vide etiam art. 4. Gregor. de Valent. disp. 6. quæst. p. 6. Verissimum, quod affirmari solet eodem officij & honoris genere, eodem animi motu, h, e, eadem voluntate excitandi opinionem excellenter honorari prototypum ipsum, & ejus imaginem. Eadem asserit Constantinus Constanti. Episcopus in Concilio Niceno, Thomas 3. sent. dist. 9. Conciliū Trident. scil. 25. Imaginem adorare est ipsum Christum adorare,
vide*

vide etiam Bonavent. in 3. dist. 9. art. 11. *II. Operum
divinorum ascriptione.* Tribuunt enim imaginib. &
cruci imprimis 1. *Salvationem.* Brevia. Rom. in festo
Invent. & Exaltat. S. Crucis: *Salva cateruam in tuis laudi-
bus congregatam.* Sic in oratione ad Effigiem vultus
Christi, quam Veronicam vocant: *Salve sancta faci-
es &c. Nos ab omni macula purga vitiorum. Atq; nos con-
sortio iunge beatorum. Nos perduc ad propria O felix figura
Ad videndum faciem, quæ est Christi pura &c.*

So. 2. *Demonum fugam.* Lachmayer serm. 53. de Cru-
cis Invent: *Figura crucis devotè formata Demones fugat &
vincit.* Unde non solum fabulam de lupo homines
dilaniante signo crucis converso, ut miti similis in ur-
be hinc inde stipem colligeret, narrant, sed & Judæum
quendam in templo Idolorum Romæ pernoctantem
Diabolo, qui animo gladiatorio, ut Plautus loquitur,
ipsum accedebant, signo crucis depulsi, ad eò ut Dæ-
mon non solum, nullum damnum ipsi inferre potue-
rit, sed & in hæc eruperit verba: *Vas vacuum sed signa-
tum,* serm. 54 Lachm. refert. 3. *Justitiæ donatio-
nem.* Rituale Papist: *O Crux ave spes unica, hoc passionis
tempore, Auge piis justitiam Reusq; da veniam &c:* Et Bell.
l. 2. de sanct. imag. c. ult: crucis tres effectus enumerat,
*quod fuget demones 2. pellat morbos & omnia mala 3. Sancti-
ficet ea, quibus imprimitur,*

Si. *III. Superstitionum Ethnicarum emulatione.* Vide
enim th. 42. & eam cum papistarum ritu confer, vel me-
tacente videbis ovum ovo non esse tam simile, quàm
Ethnicorum superstitionem papistarum cultui,

§2. Esse verò hæc Idololatriæ non solum papistæ quidam confiteri coguntur (Cornel. Agrip. de Vanit. scien. c. 56. *dici non potest quanta Idololatria alatur apud rudem populum per imaginum cultum.* Rob. Holcoth. in lib. Sap. lect. 53. *fatetur, magnam cum idololatria affinitatem habere, quod homines coram Idolis prosternantur.* Ideoq; cavendū monet, *ne doceant homines coram lapidibus & lignis Deum adorare*) sed & subsequens syllogismus demonstrat. Ita enim. Quicumque creaturæ brutiæ cultum latriæ offert 2. spem & fiduciam in eam collocat, 3. idolomaniis Ethnicorum se collutulat, ille Idololatriam committit. Sed Papicolæ imaginib. cultum latriæ offerunt, 2. spem & fiduciam in eas collocant. 3. Idolomaniis Ethnicorum se collutulant. E-Minor probata. Major verò ipsorum Papistarum confessione vera. Sic enim Durandus l. i. c. 3. Rat. *Imagines non adoramus neq; Deos vocamus, neq; spem nostram in illis collocamus, quia hoc esset idololatriam committere.* Ergo etiam necessariò Conclusio sequitur.

§3. Verum ut falsitas semper est officiosa; Ita & hoc in loco invenisse se putat tela, quibus Idololatriam, a se si non avertere saltem incrustare queat. *Excipiunt enim honorem non imagini sed prototypo offerri, sive se Sanctos in imaginib. adorare.* Vitus Maletus. In discuss. Error. Heshus. error. 551. p. 521. Lessius in Consult. Cathol. Verum nec hoc *καποφυγή* Idololatriam effu-
gi-

giunt. Monstrent enim DEUM hoc modo sibi cultum habendum præcipisse, aut Idololatriam vide th. 44. 46. à se declinare non poterunt. 2. Si ipsorum sanctorum adoratio ab Idololatria non est aliena, quantæ se astringet eorum imaginum. 3. Hoc idem & Ethnici obtenderunt. Siquidem DioChrysofom, Orat. 12. de prima Dei not. & Maximus Titius ser. 38. asseverant *summum, primum, maximum DEUM creatorem omnium & conservatorem à se in simulacris ex auro & argento & ebore factis coli.* 4. Falsum est quod non imagini, sed Sanctis in imaginibus honorem exhibeant. Non solum enim testimonia rerum adsunt, vide th. 79, 80. Et proinde verbis opus non est, sed & Bellarmin. l. 2. Eccles. Triumph. cap. 20. Col. 826. c. 21. & 22. exactè hanc sententiam tanquam erroneam rejicit & argumenta in contrariam partem, quæ prius solvant, quàm ita excipiant, affert. 5. Ita insurgo: Cultus quo colitur imago DEI, & quo ejus prototypum DEUS aut idem est aut alius est. Si idem, utique cultu divino afficitur & *ἀντιθέτως* Idololatria committitur. Si alius, quæro, an *κατὰ νόμον* seu aliquo modo divinus, an verò nullo modo, neque directè per se neque ratione mandati. Si nullo modo, neque respectu mandati neque respectu cultus directi, DEUS etiam ita coli non poterit. Si verò aliquo modo divinus, utique illud quod DEI,

H 2

si non

si non in totum, at in tantum Creaturis tribuitur, & sic Idololatriam non effugient.

84. 2. Excipiunt, posse se aliquem incurvare, aut genua flectere coram throno aut Epistola Principis, etiam in absentia Principis, nec tamen crimen læsæ Majestatis incurrere. Quanto magis, inquit, coram imaginib. DEI hoc fieri poterit absque Idololatria. Herculi facilius clavam, quàm Pontificiis hoc argumentum, extorquebis. Nunquam enim non magnatum mores nobis obvertunt. Verùm *πάντα κύων ἄρτες μαντεύεται, ἰχθύα καὶ γὼ* inquit Pisc. ille Theocr. Ita & Papistæ, dominia quum appetant, dominia ut Sabini somniant. Sed fortius est Patrum scripturæ auctoritate munitum telum, quàm ut murus araneis ejusmodi confutus, sustinere id queat, à foro videlicet ad Polum non licere argumentari. Sunt ergò scopæ dissolutæ & adoratio politica cum religiosa confunditur, 2. Cathedra dignitatis, Epistola principis præsentia voluntatisq; regis signum sunt, mandatoq; regio ut observentur stipatæ. Secus v. sese res habet cum imaginibus, unde 3. *κατὰ βίαιον* in ipsos adversarios argumentum retorqueo, hoc modo: Imò quia læsæ majestatis crimen incurrit, qui cathedram quandam erigit & pro signo præsentia Regis absq; regis mandato venditat, quiq; supposititiis literis & sigillis Regis nomen emittitur utique & læsæ divinæ Majestatis crimen, qui DEI præsentiam gratiosam creaturis astringit, quibus tamen seipsum nullibi astringit, incurrit.

IV.
Idololatriam
committit.

85. Idololatriam admittunt *σκελετωλαργεία* seu Reliquiarum cultu religioso. Venerantur enim reliquias (ut hæc ex Magno illo Theologo Chemnit, part. 4. Exam.

Exam. Conc. Trid. f. i. repetam) primò è sepulchris ele-
 vando & in loco eminentiori collocando, auro sericisq; exornan-
 do. Hyacinthus enim (Severin. de vita, miraculis & a-
 ctis Canonizationis ejus l. 1. c. 18.) sepultus fuit anno
 1257. & tamen ossa ejus trecentis ferè post annis Papæ
 mandato exhumari jussa sunt, ut in Polonia colere-
 tur. Verùm cum membra non consentirent, Anato-
 mici periti simul alia ossa admixta esse observarunt,
 proinde plura effoderunt & tandem canonizarunt l.
 d. l. 3. c. 23. & 42. Quid Magdeburgi superioribus annis
 nostra etiam memoria factitatum sit, constat. 2. Per
 Pontificem canonizando. Verba adduxit Chem. l. d. 3. Sin-
 gularem & meritorium cultum ijs affingendo. Sic Johan-
 nes XII. recitantib. coram sudario, quod Veronicam
 vocant, & habetur Romæ (mirum nisi Sofia geminus
 sit factus, ut Plautiffem, habetur n. etiam in Hispania,
 ut author est Luc. Mariano Sic. de reb. Hisp. l. 5.) preca-
 tionem à se præscriptam 10000 dierum indulgentias
 promisit. Vide et. Libr. qui inscriptus est Antidotari-
 us animæ. 4. Gratiam & virtutem in illis reliquiis insidere
 asserendo. Sic enim in Festo Clav. Christi canunt: Ave
 ferrum triumphale intrans pectus tu vitale, cæli pan-
 dis ostia, sæcundata in cruore, felix hasta nos amore per
 Te fixi saucia. 5. Sacrificium offerendo. Vide Mis-
 sal. Rom. tit. de ritu servand. in celebr. Missæ. 6. Tangen-
 tib. osculantibus & c. indulgentias peccatorum promittendo. Ut
 dictum, & Dn. Balduinus Præceptor olim meus vene-
 randus, in suo de Idolol. speculo th. 87. observat, quod
 centum annorum indulgentias reliquias, quarum in
 templo Cathedrali VVittebergæ quinquies mille &
 H 3 quinq;

tant Re-
 liquiarum
 cultu,

quinq; ex animatis & inanimatis reb. visitantib. & ad stationes singulas (quarum octo erant) præsentib. obtulerint. 7. *Orationib. in ijs locis habitis majorem vim & gratiam* ascribendo. Quæ omnia l.d, fusius.

86. Et certè hæc esse idololatræ non solùm è dictis satis abundeq; constat, sed & clariùs, si clarius quid dici potest, apparebit ex fraude, impostura, technis &c. quibus in reliquiis usi sunt & adhuc utuntur. Nihil n. dicam *de pennis Archangeli Michaelis*, quas miseris hominibus conspiciendas præbebat impostor Tezelius, & loco earũ cum essent aliquando surreptæ, carbones Laurentij, quos quidam ex culina substituerat, ostendebat: VVolf. Cent. 16. p, 95. Nihil referam *de plumis Spiritus S.* (quasi, proh dolor, Spiritus æternus esset plumatus) *Nihil adponam de fœno* (quod Altingæ ex stabulo surripiens Rotenburgicus quidam Pfaffi se se dicto, pro fœno super quo recens natus Christus, recubuerit, venditabat. Videatur Herrbr. in disp. Theol.) *Tacebo asinum Christi quinq; pedibus instructum*, vide B. Luther. colloq. Silentii peplo involvam *tesseræ*, quibus luserunt impii milites, quarum una Treviris, altera in Hispania, velut res sacrosancta asservatur: Non attingam *altare columnamq;*, qua Christus in templo Hierosolymitano disputans innitebatur, quæ Romæ ad Jacobi colitur. Non verba faciam *de dentib. Apollonia*, quorum Rex Eduardus aliquot tonnas, cum dentib. laboraret, ex unius regni reliquiis collegit. B. Chemnit. in Exam. Trid. part. 4. fol. 12. Hoc tantùm dico Sanctos quosdã necessariò habuisse *plurima capita, plurima corpora, manus, pedes &c.* Si omnia veritati litare debent, quæ Pontificii (homines hac in re excæ-

ca-

cati, quibus utinam DEUS oculos aperiret, ut in tanto lucis Evang. splendore viderent, ne perirent, crederent ne damnarentur, quod seriò precor) de reliquiis exspuunt ac defendunt. Rem vel unico exemplo ex Polani Syntagmate declarabo & Historiographorum fide confirmabo: D. Petrus integer, (Baron. Annal. Eccles. Tom. 1. & 3. A.D. 69. & 324.) Romæ in Vaticano, *dimidiatus* in via Ostiensi (Onuph. de Urb. Eccles. cap. de basil. S. Pauli) & nescio *quota parte* Constantinopoli (Bellarm. l. 2. de Eccles. triumph. c. 3. & 4.) reconditus habetur. *Caput* ejus asservatur Romæ in Basilica Later. Onuph. l. d. *Pars capitis* in Eccles. S. Praxedis Idem l. d. *Mandibula* cum barba Pictavii, Calv. admonit. de Reliquiis, *Cerebrum* habetur Genevæ, sed erat pumex, Idem l. d. Taceo dentes, partem lacerti, quæ alibi habentur.

87. Et quid mirum, si in tantam superstitionum faraginem apud Monachos, quibus *ἐν γαστρὸς βορῆ τὸ χερσῶν*, ut cum Euripidæo Adastro loquar, seu virtus omnis in prospero & felici scelere sita est, excreverint reliquiarum cum D. Augustini & Gregorii temporibus fraus hæc pullulare inceperit. Ille enim (de op. Monach. c. 28) circumforaneos quosdam scurras membra martyrum, si tamen martyrum, venditare, conqueritur. Hic (l. 3. ep. 3) ait Græcos Monachos deprehensos, qui corpora mortuorum in Romano quodam campo jaecentia effodientes, confessi sint, se illa tanquã sanctorum reliquias in Græciã portaturos. Jure ergò Belsar. Card. (ut Bodinus Method. hist. c. 4. tradit) *Cum inter divos inepta quadã dicitur Jewish Rome quamplurimos referrì videret, quorum vitam improbarat, se valdè dubitare conquestus est, an vera essent, quæ ab antiquis prodita fuerint.*

88. Ido.

V. Ido-
latriā
commit-
tūt ἀπο-
λατρεία.

88. Idololatræ sunt ob Ἀπολατρείαν. Ubi notes 1. nos defendere pieque credere Christum in Sacrosancta *συνάξει* adesse reverà, à piisque sacramentaliter & ore percipi. 2. Eundem Christum quovis locorum esse adorandum, illi supplicandum, sacrificia laudis & devotionis offerenda, ita tamen ut loco non amplius includatur. Verùm illud in Papistis à nobis non levi brachio culpari, quod hostiam consecratam, quin etiam extra usum à Salvatore institutum, religiosè colendam & adorandam statuunt. Sic enim Bellarm. l. 1. de Euchar. *Cultus latrias dicimus per se & propriè Christum adorandum & eam adorationem ad Symbola etiam panis & vini pertinere, quatenus apprehenduntur, ut unum quid cum Christo quem continent.* Quin & Concilium Colon. sub Imperatore Rudolpho Habsburgensi circa annum 1280. devotè facienti processum 10. dierum indulgentias procundo & redeundo concedit.

89. Esse verò idololatricum *panem domini*, ut August. tract. 59. in Evang. Johannis nominat, seu ut Romæ (Anastas. Germon Protonot. Apostolic. de sacror. immun. l. 3. c. 1. § 20. Ex typograph. Vaticana) vocatur, *frustulum* adorare adeò clarum, ut nec ipsi Pontificii negent. Sic enim Alanus lib. 1. de Euch. c. 34. p. 418 *Non posse in Eucharistia duplicè existere substantiam, primùm quia Ecclesia esset in summo periculo, dum adorat Eucharistiam, si alia ibi esset substantia, ad quam cultus dirigi non debeat.* Proinde nihil ferè habent, quod excipiant, nisi hoc, panem non amplius esse panem sed jam in corpus Christi transubstantiatum, ut novo sed valdè significante verbo dixit Concil. Later. sub Innoc. 3. coactū, ait

ait Alanus p. 422.) loquuntur. Quo nomine non fore se idololatrias licet pani thecæ pretiosæ incluso, in pompa plusquam Pompeiana circumgesto cultum divinum offerant. Videatur Less. & Hugo hyperaspides. Less. contra B. Meisn. Bellarm. l. 4. de Euchar. c. 29. § sed hæc. *Catholici cum negent panem in sacramento remanere, quomodo possunt asserere panis adorationem?*

90. Verùm 1. Conversionem totius substantiæ panis & vini in totam substantiam corporis & sanguinis Domini, ut Alanus l. d. p. 4. 22. definit, esse factam est figmentum hominum de schola. Siquidem, ὁμοφραδμένως, reverendus Evangelistarum Chorus asserit discipulos panem, quem Christus fregerat, verè manducasse. 2. Paulus 1. Cor. II, 26, 27, 28. expressè panem nominat, in l. d. c. 10, 16. panem qui frangitur nominat κοινωσίαν & σῶμα. Κοινωσίαν v. τὸ σῶμα esse ipsum & nil præter corpus quis crederet? 3. Ex Jrenæo libri nostri symbolici demonstrant & docent duas res ad Sacramentum constituendum requiri, terrenam & cœlestem. 4. Cajetanus & aliquot vetustiores Scholastici (confidente Alano l. d. c. 34. p. 419.) præsentiam realem in Sacramentis expressis scripturis haberi, sed panem desinere esse, converti aut non adesse una cum corpore, non tam ex Evangelio quàm Ecclesiæ auctoritate constare asseruerunt. II. Effet ἑτεροθροσεία. Christus enim nullibi hoc iussit, nec ad id sacramentum instituit, ut panis in eo adoretur, sed ut sumatur, edatur. Meritò ergò Pontificiis occinitur illud Christi: Vos Matth. 15, 6.

91. Neque idolomaniam effugere possunt suis si hypothesis stare desiderant. Docent enim *verba sacramenti*

cramenti vi significationis suæ (verba hæc sunt Alani de sacramentis in genere 184.) non omnimodam continere certitudinem, nisi ad illum peculiarem Religionis actum intentio ministeri referatur. Concil. Florent. Persona Ministeri conferentis Sacramentum, cum intentione si de erit non perficitur omninò Sacramentum. Concil. Trid. fulmine anathematis ferit secus statuentes. Intentio v. quid sit docet Alanus l. d. p. 184. Intentio, inquit, nihil aliud est quàm actus voluntatis moventis se in aliquem finem. In summa Angelica de Euchar. c. 26. Si sacerdos præcisè statuerit alterum dimidium panis consecrare, non itidem alterum cum integro pane, altera tantùm pars consecratur, altera nimimè. Qui ergò totum panem adorant putantes illum totum in corpus Christi conversum, qui tamen ob defectũ intentionis in consecrante non est, is quoad dimidiam partem panis creaturam adorat, quod est idololatrarum. Quæ ratio Thomam Salisburgensem movit ut in arte prædicandi cap. 25. apud animum statueret, neminem præcisè credere debere hoc esse corpus domini, sed cum hac conditione, si in consecratione ritè acta omnia. Aliud enim asseret de creatura quod ipsa sit creator & ita est idololatria.

92. Misera ergò conditio Papistarum qui i. nesciunt quid adorent. Joh. 4, 22. 2, Miserior, quòd συνειδησιν τῶν εἰδώλων 1. Cor. 8, 7. effugere non possint, sive quod adorantes frustulum panis, nunquam non illud conscientia læsa, saucia faciant. Semper n. dubitatio remanet: Quid si minister non habuerit intentionem ritè consecrandi? num idololatra fies? Miserrima, quod foederis cum DEO in baptismo initi ὀλοκαρδίως & absque hæsitacione certi esse non possint. Semper enim
manet

manet, quid si minister intentionem non habuisset & non ritè baptizatus esses? Et qui secus statueret, qui tot necromanticos, tot veneficos, tot magos, tot adulteros ex ordine sacerdotum papalium (horum enim omnium fegetem in Papatu esse uberrimam & succrevisse instar herbæ irriguæ, testis est experientia & loci deformati stultorum magistra, ut experientiam Pindarus nominat, edocti, nimium quantum desilent.) videt. Exite igitur è Babylone, qui Christi esse vultis!

93. Committunt Idololatriam dum rebus naturalib. vim divinam ascribunt. Sic enim de aqua benedicta de consecrat dist. 3. cap. Aquam: Aqua sale aspersa & divinis precib. consecrata populòs sanctificat, inquinatos curat & mundat, sanitatem animæ & corporis præstat, laudat hæc eadem Pontificiorum non minimus Alanus & quidem tanquam illustrem ceremoniam Ecclesiæ & antiquissimam, quæq; videatur maximè omnium habere propriam rationem Sacramenti, c. 5. de sacramentis in genere lib. 1. p. 19. ex quibus nos hæc. Idem c. 11. pag. 33. Quod sint qui dicant, remissionem peccatorum licèt venialium efficere ex opere operato, quam sententiam non ad eò repudiat, quin potiùs p. 34. ad suum institutum adplicat. Vide etiam Estium in 4. sent. dist. 1. § 15. Sic de agnis (ut cætera de Evangelio Johannis, de frondib. campanarum baptismatione &c. vide Pontificale Rom. tit. de benedict. f. 169. 171. taceam) à se consecratis Urbanus V. Pontifex ait; Balsamus & munda cera cum chrismatibus unda Conficiunt Agnum, quod munus de Tibi magnum, Fonte velut natum per mystica sanctificatum. Fulgura desursum depelit, & omne malignum. Peccatum

VI. Idololatriam committunt Res consecrando.

frangit ut Christi sanguis, & angit. Pregnans servatur simul & partus liberatur &c.

94. Videat & iudicet nunc Christianus & quivis cordatus annon expressè Idololatricum & blasphemum sit, brutis & sensu carentibus reb. ascribere eum effectum, qui solius Christi sanguini competit 1. Joh. 5, 6. Hic diabolorum terror & in id adparuit, ut opera eius confringeret. Paulus *πανοπωλίαν* Christianam, qua contra hostem illum Christiani nominis *ἄσπονδον* nunquā nō Christi membra debent esse induta, describens, nullius aquæ facit mentionem Eph. 6, 13. nec diabolus carnalib. armis abigitur Job. 41. 18. Siq; hoc facit, hominibus, in graviora quo ruant scelera, illudit.

VII. Ido. 95. Sacramentis vim ex opere operato tribuendo. Sic n. Alanus l. d. c. 8. p. 26 Differentia autem in significatione (inter V. & N. sacramenta) est duplex. Primum quod nostra sacramenta immediatè & principaliter & ex se significant sanctificationem animæ internam, quæ fit per gratiam. At sacramenta vetera primariè, ex se, & institutione divina significabant &c. Altera differentia est, quia illa Sacramenta antiqua tum cū præter purgationem legalem sanctificationem internam suscipientium significarent non id tamen ex se, sed ex ratione cujusdam adjuncti, quatenus copulabantur fidei Messiæ & Charitati vivæ: At nostra ex se & institutione sua, non includendo fidem & charitatem, ut causas activas, internam sanctificationem per gratiam formaliter justificantem significant. Et p. 27. Commune est utrisq; Sacramentis gratiam significare, licet nova ex se, vetera ex adjuncti

adjuncto, Gabriel Biel. in Expos. Can. sacri lect. 87. lit. N. quod sacramenta novæ legis virtute operis operati conferant gratiam, ita quidem ut non requiratur bonus motus interior. Vide verba ejus l. d. Unde sunt, qui affirmare non vereantur, etiam resistentibus sacramenta conferri gratiam. Vide Didacum Nugnomen tom. I. in 3. Thom. fol. 32. b. qui tamen hanc aliorum Papistarum sententiam rejicit Albertinus Quæst. 3. Theol. fol. 197. seq. dubit. 2. affirmat *Sacramenta esse causas gratiæ Physicas*, ideo comparari aquæ calefactæ, matrici, terræ &c.

96. Idololatriæ verò crimen hæc omnia haud effugere vel eos, qui nondum ære lavantur, haud latet aut fugit. Siquidem non solum phrasis ista ex opere operato est barbara & literis Sacris invisa, quod concedit Soto, Patribus inusitata, largiente Tappero, sed & superius probatum satis dedimus, Idololatria Judæos se contaminasse, quando sacrificiis opus operatum affingebant.

97. Idololatriæ fiunt ob Papolatriam i. Deum eum nominando. Sic enim Glossa capit. eum inter. Extravag. Joh. 22. Dominus Deus noster Papa, August. Steuch. tom. 3. lib. 2. de donat. Constant. contra Vallam. f. 330. Audis summum Pontificem à Constantino DEUM appellatum & habitum pro DEO. Hoc videlicet factum est, cum illo præclaro edicto decoravit, adoravit uti Deum, uti Christi & Petri successorem divinos honores ei, quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Christi imaginem veneratus est. Ludovicus Gome-
sius; Papa est quoddam numen & q. visibilem quendam DEUM præseferens. Nicolaus Egmondus Magister Lovani-

VIII. Idololatriæ sunt ob Papolatriam.

sis & Carmelita sub ipsa Evangelij luce scripsit, Pontificem Romanum esse omnium rerum, caelestium, terrestrium & subterraneorum dominum: omnesq; principes ab ejus nutu pendere & habere imperium in Angelos & Demones. Stapl. in princ. fid. doct. in praefatione, Gregor. XIII. optimum, maximum ac supremum interris numen vocat. 2. In finitum potestatem ei vendicando. August. Anconitanus praefat. lib. de potest. Ecclesiae ad Joan XXII. non dubitat dicere quod Potestas Papa sit infinita, eò quod magnus dominus & magna virtus ejus, & magnitudinis ejus non sit finis. Omnis creatus in intellectus in ejus descriptione invenitur deficere. Hec omnia de potestate Ecclesiastica dicit quae supra omnem principatum & potestatem collocat, ut ei genua cuncta curventur, caelestium, terrestrium & inferorum. Haec Rivetus in Cathol. adducit. Unde Papa Clemens VI in bulla super Jubil. part. 3 tit. 22. c. 6. Angelis imperat, ut animas eorum, qui in itinere ad plures abirent, dum Romam tempore Jubilaei cogitarent, e purgatorio in absolutam paradisi gloriam introducant.

98. 3. *Supra legem divinam se efferendo* Ruardus Tapperus Tom. 1. art. 6, ait, Longè gravius peccare eum, qui violans edictum Papae & vel sub utraque juxta Christi institutionem communicet, vel die jejuniy ex libertate Christiana carne vescatur, quàm si divina praecepta, transgrediatur & quovis flagitio se polluat. Potest statuere contra Novum Testamentum Bertuch in Repertor in Dict. Papa potest dispensare contra Apostolos. Glos. dist. 34. c. Lector. in verbo fiat. VVolffg. Schreckius in thes. de puro & expresso DEI verbo in praefatione, ait malle se discedere ab Evangelio quàm ab Ecclesiae ceremoniis. Et quid multis

cis

tis potestatem ligandi & solvendi ubi vult habet, Alber-
 tus Pighius 4. Eccles. Hierarch. c. 8. apud ipsum & DEUM
 sufficit pro ratione voluntas Grat. caus. 9. c. Nemo. quis
 si multa millia animarum secum in errorem & exitium duxe-
 rit, nemo ausit dicere, Domine Papa quid facis? Distinct.
 40. cap. Si Papa. 4. Ea quæ solius Christi Papæ ad-
 plicando. Papa est Melchisedech, cujus plenitudine o-
 mnes accipiunt Durand. Episc. Mimar. divin offic. lib. 2.
 c. 1. num. 17. Steuchus lib. de Pontif. Rom. ad Papam ad-
 plicat illud vaticinium: Ecce ego ponam in fundamentis
 Sion lapidem probatum, angularem, pretiosum. Panorm.
 quod idem cum DEO consistorium habeat. Anno 604.
 editum est Romæ & Clementi VIII. Pontifici dicatū
 opus Adoardi Gualandi Episcopi Cæsenatis de morali
 & civili facultate, in quo lib. 14. c. 3. hæc habentur. *A*
Papa tanquam à capite (adducit locum Clar. Dn. Gerh.
 in disp. 3. de Imped. pietatis) *in universum Ecclesie cor-*
pus, id est, in omnem Christianam Rempubl. Spiritus in-
fluunt cælestium gratiarum sensum fructumq; præstantes
& efficacem motum ad sempiternam beatitudinem. Me-
 ritò igitur Sanctissimus appellatur & ab omnibus Christi-
 anam religionem profitentibus quasi quidam DEUS a-
 doratur & colitur. Et quid multis & Erasmus in
 Annot. N. T. I. ad Timoth. cap. 2. testatur, suo tempore
 disputari consuevisse: *An Papa possit abrogare id quod*
scripturis Apostolicis decretum est? Utrum simplex
homo sit an q. DEUS participet utramq; naturã cum Christo?
An Clementior sit quàm fuerit Christus &c? Unde meritò
 Erider.

Frider. II. de Papis conqueritur in epistola ad Ottonem Bav. Ducem apud Avent. lib. 7. quid Romani affectent dominationem & divinitatem, quod magis timeri velint quam DEUS, id quod soli DEO conveniat, sibi usurpent &c. Plura qui velit, adeat Præceptores nostros venerandos in scriptis, quæ publici juris fecerunt, & inveniet ea, quib. legendis ne lacrymis quidem temperare possit, & tamen cæci doctores hæc non vident,

99. Esse v. hæc omnia Idololatriæ hoc modo probo: Quicumque nomen (non præeunte scriptura) DEI sibi arrogat. 2. Potestatem divinam sibi sumit. 3. Christi propria sibi applicat. 4. Ordinationibus suis plus quam divinis tribuit, ille Idololatriam committit. Papicolæ Papæ hæc omnia tribuunt. E. Idololatriam committunt. Et qui secus statuere posses, quum ex Papistis ipsis, qui emunctioris sunt naris (quin ipsi Papæ) concedant Papam posse à fide fieri devium, Dist. 40. cap: Si Papa. posse errare in fide, posse hæresin tradere in decernendo aliquod fidei dogma Stapl. in Relect. princ. quæst. 4. cond. 2. p. 384. fuisse Necromanticos, Simoniacos imò portenta & monstra Platina in libro de Vitis Pontif. pag. 118. 119. posse idolis sacrificare Costerus in Enchir. Multas ἐῖδολοπροξείας (Sic enim Gerh. Lorichius supra l. d. lib. 13. non ita procul à fine: Item: Menschenatzung so aufer vnd wieder Gottes Wort in den letzten Tagen von etlichen Bâbsten constituirr seyn / zu einer Beschwerung der Kirchen / zu einer Ursach vieler Sünden vnd ârgernüssen erwachsen seyn etc.) in Ecclesiam invexisse, Quis ergò his omnibus si venerandum
DEI

DEI nomen tribuitur, si infinita potestas &c. conceditur, non decem evocaret Heraclitos Ecclesiæque sortem miserã defleret, decem Democritos Papicolarumq; stultitiam derideret. Nobis exinde adparet *ἀντιέμυσ-
σεν* istum de quo Paulus 2. Thess. 2. jam esse revelatum, quum homo peccati (seu omnium scelestissimus, hæc enim est Emphasis Hebraismi) in templo sedeat, seque super omnem qui dicitur DEUS, elevet.

99. Ita nunc Pontificiorum Idolomaniam, qua illud quod DEI proprium creaturis deferunt, vidimus. Alteram Idololatrias speciem constituunt cultus electitij, qualibus Angiæ istud stabulum omnibus modis abundat, ut sunt sacrificium Missæ, adoratio imaginum, peregrinatio ad loca Sanctorum, jejunia, vigilia, cilicia &c. de quibus omnibus cum in scriptura sacra altum silentium, non est, quod multis laboremus. Superius enim probavi idololatriam committi si DEUS electitiis cultibus & imprimis sub ratione meriti colatur. Unde DEUS ipse Es. 58, 5. Nunquid, inquit, tale est jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam, nunquid contorquere quasi curriculum caput suum & saccum & cinerem sternere? Nunquid istud vocabis jejunium & cultum acceptabilem Domino.

100. Ac antequam manum de tabula subtraham, libet ut Pontificii habeant, quò suis domesticis respondeant, ex Gerh. Lorichio, qui scommatis aliàs hinc inde Lutherum proscindit, ingenuam confessionem de Missa & aliis electitiis cultibus huc adponere. Sic v. lib. 11. ferè in medio: *Diweil aber in diesen
K letzten*

letzten Tagen die sonderliche Messen auffkom-
 men sind / ist auch das Band der Christlichen Ein-
 nigkeit verspolget / vnd ist der Gemeine ein Ursach
 geben zu allen Vbel. Ein Fürst vnd gewaltiger
 Herr / so er auff die Jagt reiten / vnd arme Leut zu
 seiner Leichtfertigkeit mißbrauchen will / daß sie
 Gharn zuführen / Hund zu leiten etc. Auch dem
 armen durch ihre Wiesen vnd Aecker zulauffen vnd
 zu rennen / Ihr Gras vnd Samen zutreten etc. so
 vermeinet er Glück zu haben / wo er erst Messz ge-
 hort hat. Kauffleute vnd alle so Kauffmans-
 schafft oder auch Handwerck treiben / sind Mor-
 gens andächtig Messz zu hören / vnd bald darnach
 achten sie nichts ob sie ihren Nächsten vervorthen
 len / betriegen / beschwehen / ja auch den Nahmen
 Gottes verschweren. Ich achte unnötig derglei-
 chen Exempel mehr zuerzehlen / dann die Welt sol-
 chervoll ist. Vnd es mag oder kan solchem vbel nit
 fürkommen werden / es sey denn / daß die sonderli-
 che Messen abgethan werden / vnd die Gemein zu
 dem gemeinen Lob Opffern angehalten werden.
 Et lib. 8. â fine p. 2. Der Luther vnd andere haben
 guten Fug vnd Ursach solchen Streit anzufahen /
 vnd wieder solche grobe Laster vnd Mißbräuch /
 der vnseren zu handelen / als da sind die öffentliche
 gemeine ambition vnd Symonia so alles Episco-
 pat vnd hohen digniteten vermakelt haben Item:
 der müßigen Priesterschaft geitz / wucher / wollust /
 vnd Pracht etc. Item / der gemeinen Priester / grem-
 pelmessen / vnd vnehlichs Beyschlaff. Item: Der
 Ablass

Ablasgrempel / der Ehe verbot / so mit Gelde ab-
gekauft wird / der Speise verbot / so auch durch Geld
zugelassen wird. Item lib. II. Es haben auch etliche
den todten Chiens oder dis gute Werck nachge-
than / in der Gestalt vnnnd Wohn / der verstorbenen
Seelen gewißlich zuerlösen / dz warlich ein öffent-
lich grober Irrthumb ist / zum theil Pelagianischer
Ketzerey / zum theil der Weyden Irrthumb / so viel
Nothhelffer gehabt haben / vnnnd sie ihrer Todten
Nothhelffer vnd seligmacher gewesen sind etc.

101. Atq; ita sequitur *magis* *atq;* loco, quòd Luthe-
rus piam reformandi occasionem habuerit 2. quod Ec-
clesia Romana non sit vera Ecclesia, quum Idolis ser-
uiat. 3. Quod nemo à religione Lutherana quacunq;
de causa ad Papisticam & idololatricam secessionem
facere debeat, sed quòd. 4. Omnium omninò sit matu-
rè è babilone exire, ne damnationis ejus participes fi-
ant. Quod etiã DEUS omnibus qui eo nomine tentan-
tur vel etiam qui jam dum tentati succubuerunt, con-
cedat, nosq; in vera religione constantes usq; ad extre-
mum vitæ halitum conservet per Jesum Chri-
stum Dominũ nostrum, oramus Amen.

M. JACOBUS WELLER NEO-
KIRCHENSIS VARISCUS.

Per anagramma

SIC BENE SAVITAS, MONACHOS SIC
VELLERE SVRGIS VIR, CVR?

Exegetis

SIC BENE SAVITAS, MONACHOS, *Weller*, Minervã
SIC doctã SVRGIS VELLERE, *docte*, Patres.

Sedi

Sed CUR & VIR referas, verum num dogma Jehovæ,
 Et Monachum pateat lubricus error? ita,
 Heu Simulacricolæ! quid Filia Vejovis amens
 Profers? quid rasi plebs odiosa chori?
 Nil prodest Sanctis devotè morte peremptis
 Vivifico spreto sacra litasse Deo,
 Nil juvat Idolo picto dare basia trunco,
 Reliquias Sanctum nil coluisse juvat,
 Nil cecinisse juvat periniquo murmure Missas,
 Ad coelos opus hinc nil juvat omne bonum.
 Nil juvat ex misero, ah misero! licet, improbe, Papæ,
 Grex Monachum facias efficiasq; Deum,
 Hinc BENE SAVITAS, MONACHOS, SIC VELLERE SUR,
 Wellerè, Aonii spes requiesq; chori. (GIS
 Longè aliter profers, cum nam sit cultus habendus,
 Scilicet omniscio vivificoq; DEO.
 Idq; venis claris dictum, purisq; probatum,
 Chaldaeo, Hebræo fontibus atq; Syro.
 Ergo ades o Papifer, Welleri perlege scripta,
 Et cernes monstri quid tuus error alit.
 Interea MONACHOS, SAVITAS VELLERE pergas,
 Veraq; pro falsis verba docere nugis.
 Sic erit ut charus fias hominiq; Deoq;,
 Et capias factis præmia digna tuis.

*Hæc Dn. M. Jacobo Welleri de Romana
 Idololatriâ disputaturo honoris
 ergo adponere voluit.*

Balthasar Troger Pla-
 vio Variscus,

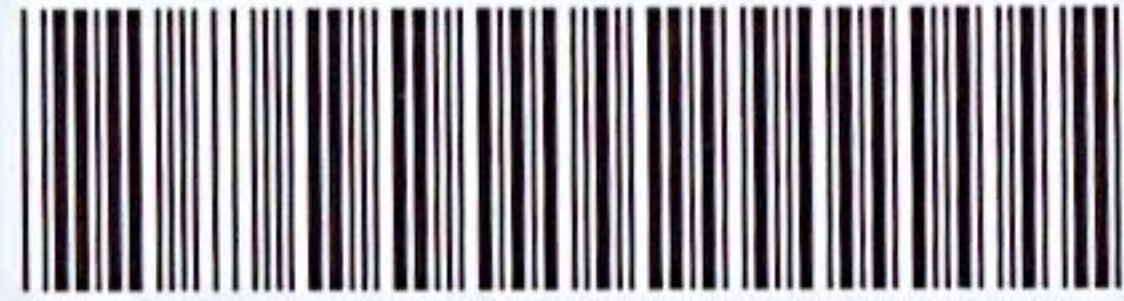
FINIS.

05 A 446

ULB Halle

3

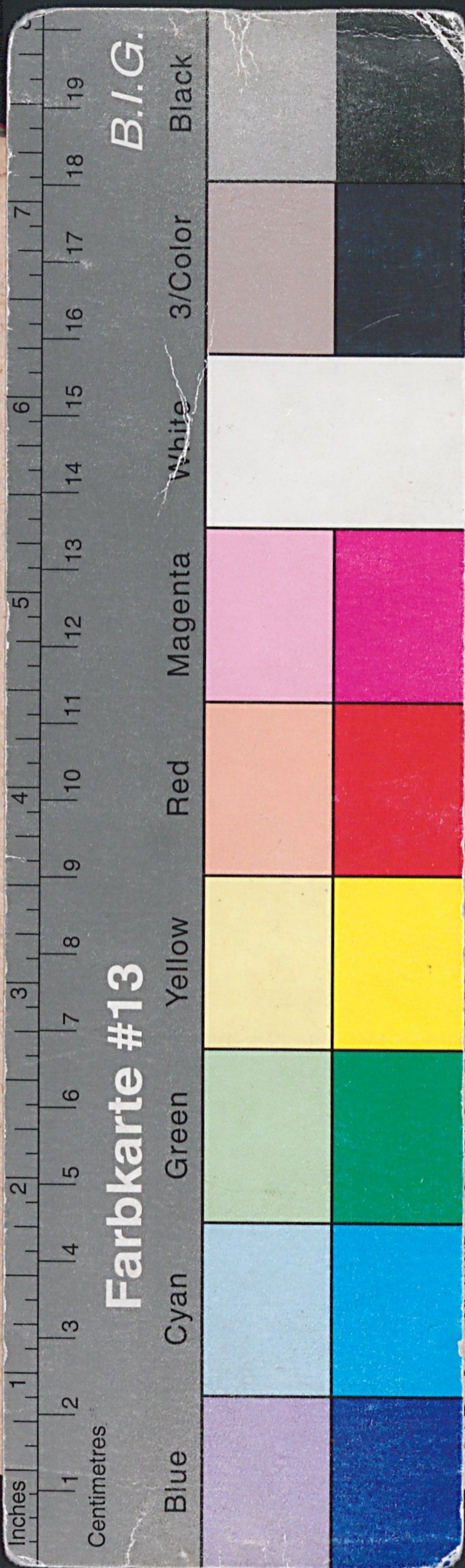
004 208 951

10 A

7
N D A

CIORUM LATRIA,

*mittunt, defendunt, excusant ac
s, ita ut prius Idololatria
eretur, inclusa.*

&

M. A.

SIDE

MAGNIFICO

, Clarissimo, Excellentissimo

MO LYSERO,

*errimo, Promotore, Inspe-
llo non observantia genere
quendo, publicæ συζητιών
lita,*

ERO Neukirch. Varisco,
Saxon. Alumno.

i. in Audit. Majori Witteb.

apud JOHANNEM
anno 1631.